

**Universitat de les
Illes Balears**

L'autoretrat com a eina per a la construcció de la identitat: Una proposta de l'assignatura d'Educació Plàctica i Visual en l'etapa de l'ESO.

El autoretrato como herramienta para la construcción de la identidad: Una propuesta de la asignatura de Educación Plàstica y Visual en la etapa de la ESO.

Self-portrait as a tool for identity construction: A proposal from the Art subject at the Secondary Education.

MARIONA OBRADOR RAMIS

Memòria del Treball de Final de Màster

Màster Universitari en Formació de Professorat d'Educació Secundària
(Especialitat/Itinerari de Tecnologia de Serveis)

de la

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs Acadèmic 2015-1016

Data _____

Signatura de l'autor _____

Nom Tutor del Treball *Jaume Cantallops Ramón*

Signatura Tutor _____

Nom Cotutor (si escau) _____

Signatura Cotutor _____

Acceptat pel Director del Màster Universitari de _____ *Signatura* _____

ÍNDEX

RESUM.....	1
1. MARC TEÒRIC:.....	3
1.1.DEFINICIÓ DE LES PARAULES CLAU:.....	3
1.2. OBJECTIUS DEL TREBALL.....	4
1.3. LA IMPORTÀNCIA DE LA CREATIVITAT EN L'EDUCACIÓ:.....	5
1.4 L'APRENTATGE VISUAL:.....	8
1.5. METODOLOGIES DIVERGENTS:.....	9
1.6. L'ART COM A MIRALL DE L'ÀNIMA.....	13
1.7. COS, ROSTRE I IDENTITAT	14
1.8. ESTAT DE LA QÜESTIÓ.....	16
1.8.1.EDUCACIÓ ARTÍSTICA:.....	16
1.8.2. ART I EXPRESSIÓ DE LA IDENTITAT:.....	18
1.8.3. AUTORETRAT COM A EINA D'APRENTATGE:.....	20
1.8.4. LA IDENTITAT A LA XARXA:.....	22
1.8.5. APRENTATGE I IDENTITAT A LA XARXA:.....	24
1.8.6. ART CONTEMPORÀNI I PRIVACITAT A LA XARXA:	26
2. MARC PRÀCTIC:.....	27
2.1. JUSTIFICACIÓ:.....	27
2.2. CONTEXT:.....	28
2.3. OBJECTIUS:.....	29
2.3.1.OBJECTIUS CURRICULARS:.....	29
2.3.2.OBJECTIUS ESPECÍFICS:.....	29
2.4. COMPETÈNCIES BÀSIQUES:.....	31
2.5. METODOLOGIA:.....	33
2.6. TEMPORITZACIÓ:.....	36

2.7. AVALUACIÓ:.....	37
2.8. INTERVENCIONS:.....	38
2.8.1. INTERVENCIÓ I: EL JO DIGITAL.....	38
2.8.2. INTERVENCIÓ II: RECONeixEMENT DEL JO.....	42
2.8.3. INTERVENCIÓ III: CONSTRUCCIÓ DE GÈNERE.....	45
3. CONCLUSIONS:.....	48
4. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	51
5. ANNEXOS.....	55
5.1. OBJECTIUS GENERALS D'ETAPA DEL CURRÍCULUM D'ESO:.....	55
5.2. CONTINGUTS CURRICULARS:.....	57
5.3. GRAELLA DELS CRITERIS DE QUALIFICACIÓ.....	70
5.3. EXEMPLES D'ARTISTES PER A LA INTERVENCIÓ I:.....	71
5.4. RESULTATS OBTINGUTS A LES PRÀCTIQUES AMB L'APLICACIÓ DE LA INTERVENCIÓ II.....	72
5.5 IMATGES CORRESTPONENTS A LA INTERVENCIÓ III:.....	74

Nunca miramos sólo una cosa; siempre miramos la relación entre las cosas y nosotros mismos. Nuestra visión está en continua actividad, en continuo movimiento, aprendiendo continuamente las cosas que se encuentran en un círculo cuyo centro es ella misma, constituyendo lo que está presente para nosotros tal cual somos.

(Berguer, 2000. p.14)

RESUM:

L'ensenyança secundària obligatòria coincideix amb l'etapa de desenvolupament en la que es generen una important sèrie de canvis físics, psíquics i socials. Una de les nostres tasques com a docents és la de transmetre uns valors que ajudin als alumnes a augmentar la consciència pròpia d'identitat, al reconeixement de la imatge corporal, a l'acceptació d'aquesta imatge i dels canvis als quals està sotmesa.

Al segle XXI l'autoretrat s'ha convertit en una necessitat per demostrar a la resta del món que existim. Els humans hem decidit entregar-nos i l'única via que coneixem per autoconstruir-nos és la mimetització dins un entorn global i digital. És en aquest sentit que la creació artística partint de la pròpia imatge ens pot proporcionar una mirada reflexiva sobre nosaltres mateixos, en un context digital on la producció massiva d'imatges fa que aquestes estiguin cada vegada més buides de sentit.

Aquest treball a través de tres propostes didàctiques emmarcades en l'assignatura d'Educació Plàstica i Visual durant l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria, presenta una resposta educativa envers a la identitat adolescent i en com aquesta es construeix en l'era digital. Aquest objectiu es portarà a terme mitjançant el treball col·laboratiu, interdisciplinar i multinivell.

PARAULES CLAU: Identitat, Noves Tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), Autoretrat, Educació artística, Creativitat.

ABSTRACT:

The Secondary Education coincides with the stage of development of important physical, psychic and social changes. One of our responsibilities as a teachers is the one to transmit some values that help to the students to increase the own consciousness of identity, to the recognition of the corporal image, to the acceptance of this image and the changes to which is subjected.

At the 21st century the self-portrait has turned into a need to show to the rest of the world that you exist. The human have decided to submit us and the only way that we know for self build us is the mimicry in a global and digital world. Nevertheless, art creation and our own image provide us a reflexive gaze about ourselves, in a digital context where the massive production of images where those are getting out of sense.

Therefore, from the Art subject in Secondary School this work aims to respond these questions through three didactic proposals. This work presents an educational way to the teenage identity and how is it build in the digital age. To get this aim the project will use collaborative, interdisciplinary and multilevel methodologies.

KEY WORDS: Identity, Information Technology (IT), Self-portrait, Art Education, Creativity.

1. MARC TEÒRIC

1.1. DEFINICIÓ DE LES PARAULES CLAU:

Com a introducció a la temàtica a la que fa referència aquest treball, un bon punt de partida per posteriorment desenvolupar el marc teòric i anar exposant els diferents punts del treball és definir alguns conceptes importants per entendre a què ens referim quan parlem dels següents termes.

Identitat: Cal distingir dos tipus d'identitat:

- Identitat personal: és una part de l'autoconcepte i del grau de diferència que identifiquem en la identitat social.
- Identitat social: es tracta de la integració d'actituds i normes que provenen dels rols de les persones que ens envolten i la interiorització d'aquests.

“Per Wegner (2001) la identitat “en la pràctica” és una manera de ser en el món, és una superposició de capes d'esdeveniments de participació per les quals l'experiència dels individus i la seva interpretació social es conformen mútuament; i es produeix com una experiència viva de participació en unes comunitats concretes. (..) Així doncs, la identitat és quelcom que negociem constantment al llarg de la vida, és temporal, contínua, es construeix en contextos socials i es defineix per la interacció de múltiples trajectòries convergents i divergents. (Huertas Roig, 2007. p39).

Noves Tecnologies de la informació i la comunicació (TIC): conjunt de tecnologies que permeten l'adquisició, producció, emmagatzematge, tractament, comunicació, registre i presentació d'informació contingudes en senyals de naturalesa acústica (sons), òptica (imatges) o electromagnètica (dades alfanumèriques).

Autoretrat: Retrat d'una persona fet per ella mateixa, on l'artista representa les

característiques del seu propi rostre. A través d'aquesta representació es destaquen els trets característics identitàris de cada persona amb el desitj de permanència i memòria.

“Selfie”: és un neologisme de l'anglès, utilitzat per referir-se a una autofoto o autoretrat fet per un mateix amb un telèfon intel·ligent, una càmera web o una càmera digital, per ser compartida, en general, a través de xarxes socials com Facebook, Instagram o Twitter.

Creativitat: El terme creativitat és un neologisme procedent de la paraula anglesa *creativity*, que vol dir produir alguna cosa del no res.

“El individuo creativo es una persona que resuelve problemas con regularidad, elabora productos o define cuestiones nuevas en un campo de un modo que al principio es considerado nuevo, pero que al final llega a ser aceptado en un contexto cultural concreto.”
(Gardner, 1993. p.524, *Pedagogía y educación ante el siglo XXI*. Julio Ruiz Berrio , 2005)

Educació artística: és un mètode d'ensenyament que contribueix al desenvolupament cultural i expressiu de la individualitat de cada subjecte. La intenció del qual és fomentar el descobriment d'habilitats i potencialitats propis de cada individu i a més de profunditzar en la percepció de l'art i d'allò que connecta amb els sentits i amb la vida en general.

1.2. OBJECTIUS DEL TREBALL:

- Resignificar la importància acadèmica de les arts en l'educació. En un món visual, en el qual la cultura d'imatges és aquella que influeix en el nostre dia a dia, gestionant bona part de la informació que consumim.
- Utilitzar l'art com a metodologia: La creació artística ens ofereix un mètode participatiu, en el que l'alumne/a viu de manera activa l'experiència d'aprenentatge.

- Fomentar la capacitat crítica envers els discursos de la cultura visual.
- Vincular l'educació amb l'entorn. I relacionar de manera directa l'aprenentatge amb la vida.
- Treballar la psicologia dels alumnes a partir de la creació d'experiències per part dels professors per tal d'assolir un reforç identitari significatiu.
- Proposar intervencions que siguin aplicables a qualsevol entorn educatiu.

1.3. LA IMPORTÀNCIA DE LA CREATIVITAT EN L'EDUCACIÓ:

Actualment són molts els autors que parlen de la necessitat d'un canvi de paradigma en l'educació, aquesta sembla estar ancorada al sistema industrial del segle XIX. En el món globalitzat de la immediatesa, el canvi i les noves tecnologies, ha esdevingut necessari el desenvolupament d'habilitats que defuguen de l'academicisme. En el cas de l'educació es segueix amb la mateixa estructura tradicional sense donar resposta a aquestes necessitats.

Ken Robinson defensa que els docents no saben com ensenyar a ser creatius i que la "creativitat és avui tan important com l'alfabetització".

El concepte d'"element" és la capacitat que té cada individu de trobar les pròpies actituds i oportunitats sense tenir por a l'error. Robinson al·lega que tot infant creu cegament amb el seu propi talent fins que el sistema va introduint-li, a poc a poc, la vergonya a equivocar-se.

El risc i l'error, s'han estigmatitzat, incentivant la passivitat, el conformisme i la repetició. Per aquest motiu hem d'apostar pel "pensament divergent", entès com la capacitat d'analitzar quines són totes les possibles respostes a una mateixa qüestió. Només fomentant la creativitat i la col·laboració en grup podem desenvolupar aquesta capacitat innata en els alumnes. (Sánchez, 2016)

Un altre autor amb una línia de pensament propera a la de Robinson és **Richard Gerver**. L'ensenyament a les escoles es basa en transmetre veritats absolutes i inqüestionables, i l'únic que s'aconsegueix amb aquest mètode és matar el lliurepensament i les ganes d'aprendre pròpies dels nens. Gerver

defensa que al segle XXI el que s'hauria d'ensenyar és a qüestionar les normes no a obeir-les. I per assolir aquest objectiu són necessàries capacitats com la innovació, col·laboració i la comprensió emocional i empàtica; A més de currículums que fomentin les habilitats comunicatives i creatives. (INEE, 2014)

En relació al concepte d'element de Robinson, el psicòleg nord-americà **Howard Gardner**, introdueix la teoria de les intel·ligències múltiples: lingüística, logicomatemàtica, cineticocorporal, musical, naturalista, interpersonal, intrapersonal i espacial. I com aquestes s'han de treballar horitzontalment trencant amb la jerarquia establerta fins aleshores.

Per aquest motiu, l'objectiu principal dels docents hauria de ser que els alumnes aprenguin a aprendre, desenvolupant en cada una de les individualitats les diferents habilitats i partint de la premissa de què ningú és ignorant. (Gardner a Redes, 2016)

Francesco Tonucci, entén el joc com la principal activitat amb la qual es crea la base sobre la que construirem la nostra vida. Per tant, la infraestructura d'una escola s'hauria de distribuir en àrees d'experimentació on els alumnes es poguessin moure depenguen dels seus interessos. Permetre que les persones amb vocacions artístiques, esportives, musicals, etc; Tenguin el mateix reconeixement i espai per desenvolupar les seves habilitats i no desemboquin a l'abandó i al fracàs.

Tonucci veu necessari centrar-nos a potenciar l'excel·lència de cada individu i el treball multinivell, que en definitiva és més semblant a la vida, en la que vivim amb persones de totes les edats. A més a més reconeix la necessitat de transformar l'escola en un lloc on s'eduqui en la cooperació i no en la competitivitat. (Sandoval, 2016).

Un altre autor que defensa l'experimentació, la creativitat, la motivació i sobretot l'error com a bases de l'aprenentatge, és, **Tony Wagner**.

Wagner pren com a punt de partida que el coneixement és com l'aire, està per

tot arreu. Pel que, ja no és imprescindible una persona per trasmetre'l. Llavors, els bons professors han de modificar el rol que han jugat fins ara per convertir-se en impulsors del talent dels seus alumnes. (Wagner, 2012).

Yong Zhao, qüestiona el paradigma educatiu dominant actual. Per Zhao aquest *“cerca reduir la diversitat humana a unes poques habilitats desitjables. Si s’executa bé, és efectiu i produeix persones amb un conformisme i unes habilitats similars, fixades mitjançant proves d’avaluació o resultats acadèmics”*. (Zhao, 2012. p.7)

La reflexió que planteja Zhao a la conferència *“Educar la creativitat i l’emprenedoria en un món globalitzat”* en el marc dels Debats d’Educació, plasma de manera clara quina hauria de ser la via cap on hem d’abocar l’esforç i com hauríem d’implicar-nos per promulgar una educació contemporània.

Els seus plantejaments pretenen assolir un canvi de paradigma que se centri en les passions i els interessos dels alumnes, i aprofiti la motivació intrínseca i la curiositat natural per aprendre. Entenent que els talents tradicionalment deixats de banda seran els més demanats, com el disseny, la narració, l’empatia, el joc i el sentit per potenciar l’excel·lència de cada persona en comptes d’estandaritzar-les.

Zhao afirma que en un món globalitzat les persones no creixen en societats aïllades, pel que serà necessari proporcionar eines que ampliiin el context d’aprenentatge i capacitin als alumnes a interactuar amb el món exterior.

“Per arribar a la lluna, necessitem la ciència, un paradigma de transport diferent. De la mateixa manera, per preparar els nostres infants per al futur, necessitem un paradigma educatiu diferent. I necessitem fer altres preguntes: Com assegurar-se que es potencia el talent de cada infant, es respecta la diferència, es protegeix la curiositat, es sosté l’interès, es promou la creativitat i es cultiva l’esperit emprenedor per fer front a les necessitats d’una societat globalitzada? Aquestes haurien de ser les noves mesures de l’èxit educatiu.” (Yong Zhao, 2012. p.27).

Aquesta relació amb el món que ens envolta també forma part del pensament teòric de **Roger Shank**, que defensa que la memòria no és un procés conscient, sinó que parteix d'experiències a partir de casos reals.

L'aprenentatge només succeeix quan algú vol aprendre, és el procés on l'individu aprèn a descobrir-se a si mateix i accepta el fracàs com a part imprescindible del mateix procés.

1.4 L'APRENTATGE VISUAL:

“Teniendo en cuenta la función social y socializadora de la etapa escolar obligatoria nos planteamos las siguientes cuestiones: ¿Qué deberíamos haber enseñado a un futuro ciudadano de este país en la escuela y qué es lo que debería haber aprendido al abandonarla? (...).

Desde nuestro punto de vista, uno de los principales retos se centra precisamente (...) en la delimitación y definición de qué es lo que deberíamos considerar “aprendizajes básicos” para que nuestros jóvenes puedan incorporarse y adaptarse a su entorno social y laboral. El trabajo de tomar decisiones sobre los contenidos, aprendizajes y competencias (...).” (Pifarré, Sanuy, Vendrell, Gòdia. 2008. p.17).

Aquesta premissa presenta tota una sèrie de qüestions que si les relacionem amb les línies de pensament dels autors que es presenten a l'apartat anterior, podem obtenir una resposta clara: la necessitat d'un canvi de paradigma educatiu immediat i portat a terme des de baix, és a dir, que sorgeixi dels mateixos docents. Exercint metodologies que defugin de la línia educativa hegemònica i anacrònica a la qual sembla que les lleis educatives s'hi hagin ancorat, no només perpetuant-les, sinó aferrant-s'hi cada vegada amb més força.

El pensament visual és quelcom innat en els humans, el nostre cervell està dissenyat per assimilar i processar imatges. En aquest sentit, l'aprenentatge visual ens pot servir com a alternativa a l'ensenyament auditiu tradicional.

Dibuixar o crear imatges consisteix en un procés no lineal que ens fa partícips del món que ens envolta.

El pensament visual en anglès “*visual thinking*” consisteix en l'elaboració de mapes de pensament a través de la imatge i el dibuix, expressant idees i relacionant-les entre si. **Rudolf Arnheim**, és l'autor d'aquest mètode, que es presentà el 1969 amb la publicació del llibre “Visual Thinking”.

Una de les idees que plasma és la concepció de l'expressió artística com a disciplina imprescindible per completar l'educació dels individus. Aquesta és la que proporciona una mirada integral sobre l'existència de cada subjecte i li permet de situar-se en l'entorn. Precisament és l'educació estètica la que treballa la base de la intel·ligència i la consciència a partir de l'expressió dels sentiments.

Una altra figura important en aquest corrent és **Dan Roam** que amb la seva publicació “Tu mundo en una servilleta” l'any 2012, presenta la necessitat d'atorgar un paper més significatiu a l'ensenyament visual, ja que, el cervell humà assimila amb més facilitat les imatges que els textos i per aquest motiu els usos del pensament visual són infinits i es poden aplicar a tots els nivells educatius. I partir de l'evidència que els humans aprenem abans a expressar-nos a través d'imatges o dibuixos que a escriure o llegir.

1.5. METODOLOGIES DIVERGENTS:

Trobem diversos estudis que reflexionen sobre com aconseguir l'èxit i la confiança dels estudiants, basant-se en experiències per delimitar quines són les claus per fomentar la motivació i la passió.

Learning Frontiers (2014), estableix quatre principis bàsics:

- Co-creació, és necessari el treball entre alumnes i professors i que aquest estigui creat en col·laboració, és a dir, ha de crear una comunitat educativa implicada en el procés d'ensenyament-aprenentatge.
- Aquest aprenentatge ha d'estar directament relacionat amb l'entorn, amb

el món real i amb els seus contextos, encara que aquest es desenvolupi mitjançant la tecnologia de la informació.

- S'ha d'adaptar a les necessitats de cada estil d'aprenentatge, per tant ha de ser personal. Aquesta personalització neix de les passions i les aptituds dels alumnes.
- Ha de trencar les barreres preestablertes i integrar en la mesura del possible, assignatures, estudiants i contextos d'aprenentatge (aula, museu, empresa, etc.)

Les investigacions de **Daniel Pink** (2009), demostren que la motivació es construeix a partir de tres eixos: El primer és l'autonomia i el control sobre què fem. El segon és l'experimentació del domini d'una habilitat i l'emoció que aquest fet ens provoca. I la tercera és la relació dels aprenentatges amb un propòsit concret.

Els exemples exposats anteriorment, defineixen uns fonaments sobre els quals construir una nova manera d'entendre l'educació, creant comunitats d'aprenentatge que fomentin el compromís dels alumnes i connexions directes amb el propi aprenentatge.

L'**aprenentatge cooperatiu**, pot ser una solució a l'hora d'afrontar alguns dels problemes propis de l'educació tradicional com puguin ser la poca participació a classe, el desconeixement del propi potencial o el fracàs que suposa en moltes ocasions el treball en grup, en el que només s'hi impliquen una part dels components.

Els avantatges que presenta aquest mètode de treball i que en definitiva el fan diferent són:

En primer lloc, que parteix de la importància d'avaluar de manera individual a cada un dels membres de l'equip. Que cada un demostrï les seves capacitats i aprenentatges com a claus de l'èxit col·lectiu.

D'altra banda el treball en equip comporta una interacció i compromís de tots

els membres, entenent que hi ha un grau d'exigència horitzontal i un feedback constant. A més d'aprendre a escoltar, articular i exposar idees, pel que s'entén com una forma d'aprenentatge actiu.

El **joc** és un altre mètode d'aprenentatge que ens pot proporcionar vies alternatives d'ensenyament subversiu. Aquest, si aconseguim fer-lo interessant, converteix l'experiència de l'aprenentatge en quelcom motivador i irresistible. Jugar implica, jugar amb, de forma col·lectiva.

D'altra banda, porta intrínsec l'error, sense connotacions negatives, sinó com a part del propi desenvolupament del mateix. També ofereix oportunitats constants d'obtenint resultats de forma immediata. El joc com a procés d'aprenentatge té nombrosos avantatges com per exemple: activa la memòria i la presa de decisions, fomenta les relacions socials i reforça el pensament crític, resolució de problemes, la comunicació, l'empatia, etc.

Una altra línia metodològica que resulta imprescindible és la **resiliència**, convertint l'escola en un espai de comprensió i amb docents capaços d'acompanyar i fomentar la seguretat i la capacitat de superació de traumes i dificultats d'aprenentatge, desmuntant les desigualtats. Tot això, s'aconsegueix transformant l'escola, entenent-la no com un lloc d'instrucció, sinó com un espai on es genera plaer i es comparteixen experiències.

La resiliència treballa per capacitar als alumnes a afrontar situacions psíquiques agòniques i retornar al funcionament i al desbloqueig de traumes. Per donar resposta a aquesta necessitat cal donar-li sentit al què ha passat i transformar-ho en experiències que externalitzin i expressin el trauma.

La professora d'educació artística **María Acaso**, és una de les principals investigadores de l'estat espanyol en innovació pedagògica i aprenentatge d'arts visuals a través de pràctiques disruptives. Les idees que recull en les diferents publicacions i ponències són un referent clau per al desenvolupament

d'aquest treball. Els cinc eixos principals que Maria Acaso presenta al seu llibre “*Reduvolution*” (2013), ens poden servir com a base per la definició d'una metodologia flexible i adaptable a cada context educatiu en el qual s'apliqui aquest projecte. Aquests són:

1. Acceptar que el que ensenyem no és el que els estudiants aprenen.

Partir de la certesa de què és utòpic que el consum literal de currículum pugui assegurar la permanència dels continguts tal com han estat ensenyats a la nostra memòria. De com l'experiència individual comporta pluralitat interpretativa enllaçada amb idees, conceptes, llocs, que com a professors mai podrem controlar.

2. Canviar les dinàmiques de poder

Democratitzar l'educació mitjançant la supressió de jerarquies demostrant la posició d'igualtat entre alumne/professor i la dissolució de rols a través de la idea de comunitat d'aprenentatge. Entenent la figura del professor com a *coacher* impulsant l'emancipació dels estudiants.

3. Habitar l'aula

Els instituts són espais incòmodes, deixats, presidiaris, freds. Fer que els espais on succeeix l'aprenentatge passin de ser anònims a ser espais amb els quals ens podem identificar, amb els que establim una relació, emoció, sensació de pertinença, etc. L'acte d'obrir o tancar la porta consisteix en un acte simbòlic amb una lectura clara d'aïllament o connexió. Deixar la porta oberta o directament treballar fora de l'aula permet que l'acte pedagògic es contami de l'exterior, trencant amb la noció de secret.

Reflexionar i transformar l'espai passant de la transició al vincle que ens connecti amb allò identitari. Entenent els elements que ens envolten com a recursos generadors de discursos i com a experiència d'una identitat reflectida per l'espai. Decorant l'espai com a acte de territorialitzar-lo, connectant-lo amb la identitat i creant vincles amb els objectes, evidenciant que la decoració té a veure amb la memòria, amb les seves narratives.

Repensar l'ús del temps, deixant de reproduir dinàmiques de producció industrial en lloc de la reflexió i el coneixement. Acceptant que l'aprenentatge succeeix en qualsevol moment i en qualsevol lloc si ho vivim en primera persona i a través d'experiències.

4. Passar del simulacre a l'experiència

La majoria de la vida com a estudiants consisteix en un joc abstracte i aliè. La pedagogia fa molt temps que està paralyzada en dinàmiques relacionades amb el dolor i l'avorriment, és necessari un canvi cap al plaer. Hem de passar d'allò aliè quelcom personal, acceptant la potència transformadora de la pròpia biografia, habitant els continguts i vinculant-los amb l'experiència i la realitat.

5. Deixar d'avaluar per passar a investigar

Transformar l'avaluació en investigació, entenent-la com un procés subjectiu i exercir-la des de la pràctica. Convertir l'avaluació en una pràctica real que ens envolta i en la que participem, canviant la idea de sanció i càstig per la de procés necessari per aprendre; i analitzar-la en termes d'avanç o retrocés de la comunitat educativa.

“¿Para qué te sirve un nueve? - les digo-. Para nada, no sirve absolutamente para nada. Pero lo que has aprendido...eso lo llevarás contigo. Y cuando por fin entienden eso, dejan de intentar “sacar nota” y se concentran en aprender. Y ahí es cuando, paradójicamente, consiguen el diez. (Sánchez 2012, a Acaso, 2013. p.208).

1.6. L'ART COM A MIRALL DE L'ÀNIMA

La creació artística és una via d'expressió que ens pot ajudar a l'hora d'acompanyar i combatre l'aïllament. Les emocions tenen un paper fonamental per evitar estereotips que l'únic que promouen són sentiments de culpabilitat cap a la víctima, i per tant, la magnificació del problema.

Només podem accedir a la introspecció a partir de l'acte de representació. Leonardo Da Vinci, digué: *“La saviesa és filla de l'experiència”*. I aquesta, va

deixant petjades que queden al paper, tela, roques, ferros i fustes que parlen, criden i canten. I que no són més que petites parts de nosaltres mateixos, que constitueixen de manera fragmentada el que som, que converteixen en palpable l'immaterialitzable.

L'acte de posar-se a un mateix per a ser contemplat, veure i ser vist alhora; Ens proporciona, a partir de la contemplació, una evolució i creixement de la mirada, és a dir, passar del veure al conèixer. És per aquest motiu que deixar constància del mateix acte representació és el que ens permet realitzar una reflexió posterior sobre com a través de la creació artística podem: intuir més enllà, donar explicació a les preguntes d'un mateix, aportar un camí nou a quelcom que ja existeix, accedir al coneixement des de l'emoció. Com de manera automàtica plasmem el que som, la nostra essència.

“La educación es un proceso en el que aprendemos a ser los arquitectos de nuestra propia experiencia y en consecuencia, a crearnos a nosotros mismos. Las artes tienen unas contribuciones muy claras que hacer a este objetivo mediante su énfasis en la expresión de la individualidad y mediante el ejercicio y el desarrollo de la capacidad de imaginación”. (Gil, 2014. p.12).

1.7. COS, ROSTRE I IDENTITAT

En el cas de l'autoretrat la tasca de representar-se resulta encara més difícil, es tracta d'un complot contra un mateix, és el problema del subjecte davant la vida i la mort, és a dir, de la seva pròpia existencialitat. Autoretratar-se significa capbussar-se en la interioritat, en certa forma destapa la intimitat més dura, destapa traumes, carències, la pobresa interior. És important qüestionar-nos: com podem a través dels actes de representació arribar a fer-nos? A construir una identitat pròpia davant de la multitud, del col·lectiu?

La idea contemporània de corporeïtat consisteix en un procés dinàmic de reinvençió del subjecte, utilitzant el cos com a camp de batalla per a la

construcció identitària. És a dir, el cos com a estructura en permanent modificació, la qual ve donada de la mateixa experiència de viure. I en aquest aspecte, l'art pot ser utilitzat com el mitjà per mostrar-se al món.

Actualment entenem el cos com una càpsula d'experimentació, on l'ànima va deixant petjada. És el reflex de la nostra essència i el sotmetem a una constant reformulació, en la que entren en joc les extensions de la corporeïtat: intel·ligència artificial, pròtesis, cosmètica, etc. Aquesta transformació permanent del contenidor de la nostra ànima ens porta a parlar del post humanisme, on el cos ja no és allò que era sinó allò que fem. Treballar el significat d'aquesta reinvençió i autoconstrucció aparentment lliures ens serveix per parlar dels cànons (culturals, socials, etc.) que imposen models per a l'autoconstrucció del subjecte contemporani. Aquests models porten a la universal estetització, la reinvençió constant del cos que evoluciona a homo-esteticus. Aquest utilitza l'emascarament com a autoengany, amaga la pròpia identitat i s'allunya cada vegada més de l'autoconeixement i de la construcció identitària.

La societat ha arribat a un punt on la preocupació principal de l'individu es centra bàsicament en l'autoconstrucció externa, convertint el cos en un simple envàs buit. Un envàs sense identitat pròpia, que forma part de la multitud i cau en l'error de la corporeïtat sense parla. Allà on hi ha cos, hi ha d'haver un cos que parla.

“ El cuerpo es un texto, el cuerpo es la representación del cuerpo. Ser mujer/hombre pudiera ser, en principio, tener un determinado cuerpo. El cuerpo se lee, es un texto, por tanto, requiere de un lenguaje, un código compartido por las entidades participantes en la comunicación para así poder interpretar y ser interpretado. Por lo que el cuerpo, está parcialmente determinado por los parámetros socializadores de la cultura y el contexto que envuelve a ese cuerpo” (Torras, 2007. p.14-15)

1.8. ESTAT DE LA QÜESTIÓ:

1.8.1. EDUCACIÓ ARTÍSTICA:

El Sector de Cultura y el Sector d'Educació de la UNESCO defensen que la creativitat forma part de la pròpia naturales de l'ésser humà. Pel que s'ha de reconèixer la importància de l'educació artística promocionant la creativitat, la innovació i la diversitat cultural al món sencer. (UNESCO, 2006).

“Las manualidades o procesos de creación con las manos, forman parte de la educación artística, pero no lo son todo. La enseñanza de las artes y la cultura visual se relaciona con el conocimiento, el intelecto, los procesos mentales, y no sólo los manuales, con enseñar a ver y a hacer con la cabeza y con las manos, y no sólo a enseñar a hacer con las manos.” (Gil, 2014. p.13).

La nova llei educativa (LOMCE) a Espanya deixa ben clar quins són els interessos polítics que hi ha al darrera, pretén fomentar la productivitat acadèmica centralitzant els currículums i pressionant en relació a resultats, deixant de banda les assignatures que el Ministre Wert va definir com a “assignaturas que distraen”. Dins aquesta categoria precisament trobem totes les matèries en educació artística com Música, Educació Plàstica i Visual o Tecnologia, que amb la implantació de la LOMCE perden la obligatorietat i passen a ser decisió de cada Comunitat Autònoma, ofertar-les o no.

En conseqüència, les finalitats que s'assignaven a Plàstica i Música al currículum anterior: *“desarrollar en el alumnado capacidades perceptivas, expresivas y estéticas a partir del conocimiento de los lenguajes visuales y musicales; potenciar el desarrollo de la imaginación, la sensibilidad por el arte y por la música, la creatividad, y la inteligencia emocional; acercar el mundo de las imágenes y de la música que convive con el alumnado al aula; conocer elementos clave de nuestra cultura”* (de Pro Bueno, 2013. p.410), queden totalment invisibilitzades i responen a un model educatiu tecnocràtic allunyat del concepte d'educació integral de la persona.

És necessària l'educació artística per entendre i fixar-se en les coses. Encara que en la concepció social són considerades com una pèrdua de temps, resulta imprescindible recuperar la importància d'aquestes disciplines en l'educació, entenent que són essencials per la comprensió del passat, formar part del present i projectar-nos en el futur.

Els principis que presenta Elliot Eisner (2004) sobre la seva concepció de l'Educaació Artística defineixen clarament la importància d'aquesta en el desenvolupament integral de l'alumnat:

“a) Primer principio: Lo que tienen las artes de distintivo posee un valor intrínseco. Las artes plásticas hacen visibles aspectos del mundo que otras formas de visión no pueden revelar.

b) Segundo principio: Los programas de educación artística deberían intentar fomentar el desarrollo de la inteligencia artística. No hay ninguna razón teórica de peso para asignar en exclusiva el ejercicio de la inteligencia a quienes usan bien el lenguaje o los números o destacan en las tareas escolares tradicionales. La inteligencia humana adopta muchas formas y cada una de ellas sirve a fines sociales y culturales importantes.

c) Tercer principio: La educación artística debería ayudar a los estudiantes a aprender a crear y a experimentar las características estéticas de las imágenes y a comprender su relación con la cultura de la que forman parte.

d) Cuarto principio: La educación artística debería ayudar a los estudiantes a ser conscientes de su propia individualidad. En muchas materias, como la ortografía o la aritmética es necesaria la uniformidad de resultados. Sin embargo, las artes siguen una línea diferente. En la mayoría de ellas buscamos diversidad de resultados, buscamos maneras de personalizar la visión y el significado.

e) Quinto principio: Los programas de educación artística deberían procurar que los estudiantes tengan formas estéticas de experiencia en la vida cotidiana.” (Gil, 2014. p.12).

1.8.2. ART I EXPRESSIÓ DE LA IDENTITAT:

Un dels principis en l'Educació Artística segons Eisner: és la presa de consciència de la individualitat personal. L'any 1979 Henri Tajfel i John Turner van desenvolupar la teoria de la identitat social. Aquesta ens serveix a l'hora de definir el concepte d'identitat en relació a la proposta didàctica que presenta aquest treball.

El que determina aquesta teoria és que alguns aspectes de la imatge que els individus tenen d'ells mateixos provenen de la pertinença a certs grups o categories socials. Llavors el comportament d'aquest subjecte s'expressa a partir de dos extrems:

- L'intergrupual. La conducta es determina per la pertinença a diferents grups socials i per les relacions personals amb altres individus, provocant un procés de despersonalització i d'adaptació al model prototípic establert.
- L'interpersonal. L'individu s'autocategoritza i es defineix com a persona única, les seves diferències generen un procés de personalització i el comportament es basa en les característiques personals idiosincràtiques.

“... la mayoría de los/las expertos en el tema entiende que las personas con un autoconcepto ajustado y positivo son más capaces de actuar de forma independiente, elegir y tomar decisiones, interactuar con los demás, afrontar nuevos retos, asumir responsabilidades, contradicciones o fracasos...; en definitiva, están mejor preparadas para participar de manera responsable en las distintas actividades e instancias sociales y alcanzar un mayor nivel de felicidad tanto propia como ajena. Parece indudable, pues la incidencia que tiene el autoconcepto en la organización mental de los individuos y en el control y dirección de sus conductas y realizaciones.” Tranche García, J.L (1995): “Cuadrenos de padagogía 241”, pp. 45-46. a Gonzalo, 2012)

Davant la necessitat humana de definir, modelar i analitzar l'autoconcepte i així com anem formant-nos com a persones en els diferents àmbits personals i socials, l'art és un llenguatge expressiu que pot servir com a eina de desenvolupament de la identitat. Trobem diversos autors que treballen en aquesta línia:

Pablo Sibaja Mojica parla de com a partir de l'art el subjecte pot revisar la seva representació del món i canviar la seva realitat, com l'art pot ser una bona eina per l'autoanàlisi i el canvi social de l'individu.

La professora de l'Escola d'Orientació i Educació Especial a la Universitat de Costa Rica **Maria Luisa Naranjo**, defensa la necessitat d'estimular els estudiants perquè s'identifiquin amb experiències pròpies i desenvolupin conceptes que expressen els seus sentiments i emocions. Aquesta necessitat es canalitza avui en dia per la majoria de la població jove, mitjançant la fotografia i l'accés a les xarxes socials.

“El arte puede ser un camino alternativo de comunicación y expresión para el adolescente, y si es posible, que permita contribuir a la construcción de su propia identidad, reinterpretándola creativamente.” (Gonzalo, 2012. p. 14)

La tesi doctoral de **Nuria Gonzalo Vegas**: *"La educación artística y el arte como terapia: un camino para construir la identidad del adolescente"*, presenta algunes idees clau que ens serveixen de referència per aquest treball.

Vegas defineix les activitats artístiques com aquelles que ens estimulen i redescobreixen la creativitat personal. Quan una persona produeix un objecte, aquest es converteix en portador d'una petita part de l'essència de la persona que l'ha produït. Quan cream quelcom sense una funció concreta, entra en joc l'atzar i l'imprevist alliberant-nos de la realitat i connectant-nos amb el nostre interior. És quan ens mirem i ens escoltem cap endins que millora l'autoestima i confiança en un mateix, capacitant-nos a expressar-nos cap a l'exterior.

L'art és un mitjà que ofereix crear, comunicar-nos i projectar de manera visual els conflictes interns, establint diàlegs amb el jo. L'art és l'oportunitat de trobar-se i alliberar-se de sensacions que ens impedeixen conèixer-nos, d'alliberar-nos de les pors i de desenvolupar-nos com a persones singulars. És gràcies a la creació artística que establim connexions entre el nostre món interior i exterior utilitzant la imaginació per enfrontar-nos a l'existència i a les relacions socials.

El suport plàstic, doncs, no és més que un espai on l'individu troba un vincle amb la seva interioritat i l'externalitza. Les metàfores que sorgeixen d'aquest acte creatiu ens proporcionen preguntes, respostes i solucions. Els resultats d'aquestes creacions són el mirall del realitzador i ens mostren l'essència identitària del creador. (Gonzalo, 2012).

1.8.3. AUTORETRAT COM A EINA D'APRENTATGE:

La proposta d'aquest treball pretén constituir l'educació artística com l'eina per obtenir coneixement, integrar la capacitat intel·lectual, els sentiments i les facultats de percepció de cada un dels individus mitjançant l'autoretrat.

Actualment són molts els docents que han començat a utilitzar el "selfie" com a eina educativa. L'autoretrat ha estat des de sempre una manera d'analitzar les característiques personals de l'artista. És precisament l'autoretrat que ens pot servir per incidir en allò que ens diferencia, i allunyar-nos de les construccions socials que determinen com s'espera que siguem i ens relacionem. A continuació es presenten alguns exemples que utilitzen aquest recurs com a eina d'aprenentatge.

Cristina Núñez va començar a utilitzar els autoretrats fotogràfics com a teràpia per superar problemes d'autoestima que l'havien fet drogodependent durant la joventut. Va establir un mètode de cura a partir d'exercicis de projecció cap al món del seu anterior jo deteriorat. Les seves pràctiques donen forma a les seves emocions i li permeten establir una lectura de si mateixa.

Aquestes són algunes de les idees que Cristina explica a una entrevista a El País per explicar perquè el seu mètode pot servir com a teràpia.

“La luz del flash sorprende y saca una imagen donde nos reconocemos menos que con la luz natural. Y esto es importante, para explorar todos los aspectos de nuestra identidad que hasta ahora no conocíamos. Hay que tener en cuenta que estas imágenes (y ninguna otra imagen) no nos definen, no nos encasillan. Simplemente muestran lo que tiene que salir. Si salen monstruos, mejor, porque han salido .

Cuando lo que más te duele se vuelve una obra en la que los demás pueden reflejarse, ese dolor pierde importancia en tu vida, con lo cual, puedes pasar a otra cosa, lo superas.

Creo que hay que crear imágenes de cuerpos que expresan emociones, para contrarrestar las montañas de imágenes de cuerpos vacíos de humanidad.” (Cuéllar, 2010).

La curadora **Alicia Elder** a l'article: *“Breve teoría del autorretrato en la era de la Selfie”* de Javier Raya, presenta l'autoretrat com a producció d'algú que en un procés de conversió reconeix la pròpia identitat. Aquesta és una forma d'expressió personal que genera continguts a partir de la pròpia imatge, actuant com a reflex públic d'un mateix. Aquesta bidireccionalitat que ens proporcionen els “selfies” projecten la imatge individual per tal de provocar reaccions o comentaris de la col·lectivitat.

Aquest procés de modelat del subjecte que es troba en permanent transformació cerca un reconeixement per part del col·lectiu, l'aprovació de la pròpia imatge i de la narració imaginària de nosaltres mateixos.

A l'article: *“The Practice of Taking Selfies in Art Education”* (2015) de **Maria Letsiou**. Es remarca com la pràctica del “selfie” ens pot proporcionar una

oportunitat única en l'educació artística a l'hora de treballar el desenvolupament identitari dels nostres alumnes. Aquesta ens ofereix un gran potencial creatiu i transmet informació sobre les vides i els valors a partir de l'acte de producció artística.

El fet d'inserir experiències diàries que connecten amb la immersió en la cultura visual i publicitària contemporània, fa que desperti un interès real en els estudiants. Proporcionant capacitats com la creativitat, la recerca i la crítica a l'hora de participar en els mitjans de comunicació socials. A més de fomentar la capacitat reflexiva envers la presentació de la nostra identitat en aquests contextos.

Aquests objectius s'assoleixen mitjançant la producció de dibuixos, pintures i fotografies i analitzant de manera crítica aquestes imatges connectant-les amb la cultura publicitària.

1.8.4. LA IDENTITAT A LA XARXA:

Alguns crítics assenyalen el problema que significa Internet en relació a la memòria a llarg termini, que en definitiva és la que genera pensament crític. Com el consum d'informació de manera ràpida i multitasca pot dificultar l'emmagatzematge de records que ens proporcionen la capacitat d'entendre i d'interactuar amb el món, i en definitiva de construir la nostra identitat.

El sociòleg **Clifford Nass**, fou dels primers a realitzar estudis en relació al trastorn de l'atenció i la multitasca. De com l'exposició contínua a pantalles i tasques de manera paral·lela, dificulten la concentració i la capacitat analítica a més de la pèrdua d'empatia.

“Internet és un obstacle per cristal·litzar idees noves o aprofundir en les antigues. Ens incita a buscar el que és breu i ràpid, i ens allunya de la possibilitat de concentrar-nos en una sola cosa. Quan obres un llibre t'aïlles de tot perquè no hi ha res més que les seves pàgines. En canvi, quan encens l'ordinador, t'arriben missatges per tot arreu; és una màquina d'interrupcions

constant". (Carr, 2011 a Sáez, 2013)

Internet s'ha convertit en l'espai de treball, oci, interacció i construcció de la pròpia identitat de la majoria dels adolescents. Però quin és el grau de coneixement que tenen en relació a la informació personal que posen en circulació a la xarxa? Definir on comencen i on acaben l'esfera privada i quins són els espais de relació no és tasca fàcil.

L'escola és qui s'ha de fer carreg de capacitar als adolescents a entendre i abordar els reptes que presenta aquesta nova manera de relació i comunicació, capacitant-los per a controlar la informació que exposen al món exterior. Socialment hem acceptat que les nostres dades siguin utilitzades com a producte de consum, aquest fet té unes conseqüències de les quals encara no en podem ser conscients i que invadeixen la nostra dimensió personal, la qual entreguem a grans companyies a canvi d'alguns serveis.

"Segons el Pew Research Centre, el 90% d'adolescents es connecten com a mínim una vegada al dia i una quarta part ho fan constantment. Internet és eina, mitjà i aparador, mentre els joves fan un doble paper com a consumidors i alhora productors d'informacions." (Arroyo, 2015. Article).

A l'article *"Joves, Internet i privacitat: Els reptes de la identitat en l'era digital"*, es determinen cinc factors clau per entendre la importància de la privacitat a la xarxa:

- Un laboratori d'identitat. Les xarxes enteses com un aparador on mostrar-se.
- L'aparador constant. Es tracta d'un espai de control i seguiment permanent on la informació és accessible en tot moment.
- En directe i per a tothom. On es trenquen els esquemes d'emissor-receptor. La diversitat d'audiència que pot accedir a la nostra informació esdevé quelcom incontrolable.
- La privacitat. La identitat digital no depèn només d'un mateix, sinó que els

altres també poden participar de la construcció de la identitat de manera col·lectiva, proporcionant informació, fotografies, etc.

- La xarxa que tot ho sap i mai no oblida. Les xarxes s'ha convertit en una espècie de diari personal de molts adolescents que no són conscients de què tota aquesta informació queda registrada en línia o a emmagatzematges personals d'altres usuaris.(Arroyo, 2015)

Per fer front als riscos que suposa l'exhibicionisme adolescent a les xarxes de manera impulsiva i inconscient, és important des de la docència donar-los eines i ensenyar-los a establir relacions més reflexives amb el món en línia. El punt de partida és la presa de consciència de tota la comunitat educativa per poder fer visible a l'aula aquesta problemàtica i fomentar-ne el debat.

"Serás visto, serás consumido... o no serás nada" (González Anleo, 2015)

1.8.5. APRENTATGE I IDENTITAT A LA XARXA:

Actualment trobem nombroses publicacions, articles, produccions artístiques, etc; Que tracten el tema de la identitat a les xarxes socials, de la dificultat que hi ha de gestionar les nostres dades i de mantenir la privacitat d'aquestes. Les grans empreses gestionen la nostra memòria digital i fins i tot a vegades en fan un ús de mercat.

En un context permanentment canviant on la producció d'informació personal és cada vegada més comú i accelerada, analitzar com ens representem a l'àmbit digital i aprendre a gestionar la pròpia identitat és l'única via que ens queda per continuar sent propietaris de la nostra existència.

Al llibre *"La intimidad cómo espectáculo"*, **Paula Sibila** (2012) presenta l'exhibicionisme de la intimitat propi del moment cultural actual. Aquest primerament ens condueix a una mutació de la subjectivitat llançada a l'espai públic a través de les xarxes socials. I també a l'impuls desenfrenat dels

individus de fer-se visibles a l'espai digital i a ajustar els seus cossos desajustats dels paràmetres hegemònics que determinen els mitjans, convertint el cos en un objecte de disseny.

Una altra qüestió és la noció d'intimitat, que del secretisme i el pudor s'ha transformat amb el show de la personalitat. En un escenari contemporani i a partir de la idea de què si ningú ens veu, significa que no som o que no existim.

L'autor **Juan María González Anleo** (2015) al llibre "*Generación Selfie*", presenta una metàfora de com viu el jove actual i del triomf definitiu del visual en un món líquid en el qual hi predomina la immediatesa calculada, la necessitat permanent de demostrar que "sóc aquí i ara", quedant la intimitat mimetitzada amb l'exhibició pública per al consum.

Un projecte educatiu que trobem en relació a aquesta temàtica és el d'**Alejandro Piscitelli** anomenat "*Projecte Facebook*" (2010). Aquest parteix de l'afirmació que la innovació educativa no té a veure en la incorporació de tecnologia a l'aula, sinó de canviar les paraules per imatges. Els alumnes durant el desenvolupament del projecte es dedicaren a la producció de vídeo, un llenguatge nou que portà a la valoració del procés creatiu i a l'eliminació de l'avaluació quantitativa.

Aquest projecte revisa els mètodes d'ensenyament posant en joc la creativitat, dinamitzant les rutines de treball i profunditzant en procés d'aprenentatge. La utilització de la plataforma Facebook es vincula amb la interrelació d'experiències i amb l'estandarització de les pràctiques per part dels usuaris, sense distinció de gènere, edat, idioma, etc. En aquesta plataforma, però, destaquen el predomini de llaços socials dèbils i la impossibilitat de participar-hi sense deixar rastre.

Per fer front a aquesta sèrie de característiques, Piscitelli destaca la necessitat de crear iniciatives per promoure el desenvolupament de competències que ens ajudin a fer un ús estratègic de la informació i ens donin eines digitals per

explorar el coneixement des de nous entorns d'aprenentatge, avaluació i actualització dels continguts.

1.8.6. ART CONTEMPORÀNI I PRIVACITAT A LA XARXA:

Alguns artistes contemporanis també treballen sobre la qüestió de la privacitat a la xarxa i del poc control que tenim avui en dia sobre la nostra pròpia imatge, que pot passar a ser exposada públicament sense el nostre consentiment.

Un exemple és el projecte *“Face to Facebook”* (2011) de **Paolo Cirio** i **Alessandro Ludovico**. Aquests artistes van realitzar una intervenció artística per posar en qüestió la noció d'intimitat en un context en el qual les dades generades pels usuaris són tractades com a un producte més del mercat capitalista. La intervenció consistia en robar la informació d'un milió de perfils de Facebook, amb totes aquestes dades i la posterior creació d'una pàgina de cites en línia.

Els usuaris que decidien utilitzar el lloc web podien contactar per correu electrònic ordinari amb les persones reals, víctimes de tal robatori.

D'aquesta manera es demostrava que una vegada es penja segons quin tipus d'informació a la xarxa, perdem el control sobre l'ús que se'n pugui fer, delegant responsabilitats a grans companyies propietàries de les dades que nosaltres hem generat.

La instal·lació *“24 HRs in photos”* (2012-2015) d'**Erik Kessels** consisteix en la impressió de fotografies de les imatges pujades a Flickr en un període de 24 hores. Aquestes han estat exposades a diferents mostres arreu del món amb la intencionalitat de visualitzar com consumim aquest producte i la facilitat que té de passar de l'àmbit privat al públic; De com una fotografia personal pot acabar a una exposició impresa en paper, sobre la qual l'espectador camina i pren consciència d'aquesta producció massiva.

El propòsit d'aquesta instal·lació és mostrar el diluvi d'imatges que Internet

condensa diàriament i com ens hem habituat a consumir-les.

L'obra "*A través del mirall*" (2011) de **Joan Fontcuberta** obre el debat sobre els drets d'imatge a Internet i dels usos que se'n poden fer generant un discurs sobre la construcció de la identitat del subjecte contemporani a les xarxes socials. La instal·lació està formada per autoretrats de joves, molts d'ells nusos, agafats d'internet i sense el consentiment d'aquestes persones.

2. MARC PRÀCTIC

2.1. JUSTIFICACIÓ:

Les diferents propostes didàctiques que es presenten a continuació són una possible aplicació educativa que parteix de les problemàtiques anteriorment explicades i se centra a donar-li resposta a través de l'educació artística en l'educació secundària.

Les edats en què els alumnes cursen l'ensenyança obligatòria es troben entre 12 i 16 anys. Durant el transcurs d'aquests es generen tota una sèrie de canvis físics, psíquics i socials; es tracta d'un període de gran desenvolupament intel·lectual: anàlisi, síntesi, conceptes, símbols, accentuació de l'esperit crític, etc.

El desenvolupament social durant aquest període se centra en la preocupació per la bona impressió, l'èxit i aconseguir una personalitat atractiva. Aquestes giren entorn a la necessitat d'estimació, de confiança en si mateixos i de seguretat; Els que no aconsegueixen ser acceptats solen tornar tímids i sensibles, a vegades desenvolupant diferents complexos.

La posada en pràctica de les propostes d'aquest treball tenen l'objectiu de

transmetre valors que ajudin als alumnes a augmentar la pròpia consciència d'identitat, al reconeixement de la imatge corporal, a l'acceptació d'aquesta imatge i dels canvis als quals està sotmesa i al reconeixement del jo en relació amb les altres individualitats.

El fenomen dels *selfies*, ha esdevingut una moda present a gairebé tots els entorns, edats, cultures, etc. Al segle XXI l'autoretrat s'ha convertit en una necessitat per demostrar a la resta del món qui som, on anem i com. Els humans hem decidit entregar-nos i l'única via que coneixem per autoconstruir-nos és la mimetització dins un entorn global i digital. Avui en dia sembla que anem cada vegada més cap a un exhibicionisme desmesurat a través de les xarxes socials, aquestes capten milions d'internautes disposats a oferir tot tipus d'informació personal.

És en aquest sentit que l'art ens ajuda al retorn a la realitat terrenal on la diferència és l'essència humana, és cultura, és el que ens permet ser propietaris de la nostra pròpia existència. L'educació artística ens ofereix la possibilitat de realitzar exercicis reflexius i personals, que posen la mirada cap a l'interior d'un mateix sense necessitat de mostrar-se.

El que se cerca a partir d'aquests actes introspectius és l'aprenentatge personal, l'experimentació, l'aproximació, en el grau que sigui possible, a un coneixement del ser i a una consciència del jo. D'emprendre un viatge vital, un viatge de cada un cap a si mateix, un viatge psíquic amb destí a la pròpia biografia. Viatges amb trajectes interiors que formen part del procés d'autoconstrucció del subjecte.

2.2. CONTEXT:

Aquest treball neix de la necessitat de subvertir el model educatiu present a l'educació secundària. Durant el desenvolupament del pràcticum s'ha evidenciat que aquelles idees innovadores que han de millorar l'escola pública i

adaptar-la a la realitat dels alumnes del segle XXI, no van més enllà de la teoria i es consideren utòpiques.

La poca experiència docent que proporciona el curt termini de pràctiques, és suficient per adonar-se'n de la realitat en la qual es troba l'educació actualment. Aquesta segueix reproduint els models hegemònics que promouen l'aïllament de les matèries, dels professors i dels alumnes de diferents nivells. Classificant els individus per edat o intel·ligències i les matèries de manera jeràrquica i separada; Tot i que sabem que les disciplines no és quelcom que es pugui compartimentar, sinó que consisteix en una xarxa molt complexa de connexions entre coneixements i habilitats.

El propòsit d'aquest projecte és trencar les barreres que s'han imposat entre disciplines, nivells i espais. Realitzant un projecte a nivell de centre i amb la participació de tota la comunitat educativa, oferint espais d'aprenentatge participatiu dels diferents cursos de l'Educació Secundària Obligatòria. D'altra banda, amb la creació d'aquests espais es genera una nova forma de relació fora de l'aula, que situa horitzontalment els individus pertanyents a diferents grups socials, d'aquesta manera podem fer front a la formació de "guetos", la discriminació o el bulling i acceptar la diferència com allò que ens fa únics.

2.3. OBJECTIUS:

2.3.1 OBJECTIUS CURRICULARS:

Les diferents propostes didàctiques presentades en aquest projecte es corresponen amb els objectius generals del currículum d'Educació Plàstica i Visual en l'etapa de l'educació secundària obligatòria. Durant el desenvolupament d'aquest projecte es treballaran tots els objectius per tal d'assegurar el desenvolupament de les capacitats que s'han d'adquirir durant aquesta etapa. (Els objectius es poden consultar a l'annex 5.1.).

2.3.2.OBJECTIUS ESPECÍFICS:

D'acord amb els objectius general d'etapa s'estableixen un seguit d'objectius específics d'aquesta proposta didàctica:

Objectius metodològics:

- Habitar espais de creació i llibertat d'expressió que contribueixin a l'espontaneïtat com a mitjà d'afirmació de la personalitat.
- Trencar amb el paradigma industrial de relació obsoleta entre dos agents únics (alumne-professor). Creant un únic espai d'aprenentatge (centre), on tots els alumnes desenvoluparan un projecte de manera participativa.
- Acceptar la participació de l'inconscient en el procés d'aprenentatge, la gestió de coneixement i l'elaboració d'idees pròpies.
- Entendre el procés d'aprenentatge com quelcom en construcció permanent, de manera horitzontal i en doble direcció (com per exemple tal i com es crea el contingut de la wikipedia), on les definicions es van modificant constantment pels mateixos usuaris.
- Situar la posició de l'estudiant en un paper actiu capaç de rebutjar certa informació una vegada analitzada, desenvolupant el pensament crític.
- Impulsar la veritat subjectiva a partir de veritats que sabem que són fruit de l'experiència personal de cada un i per tant sabem que no s'ajusten al concepte de veritat literal.
- Generar coneixement a partir de la subjectivitat, de la pluralitat, d'allò retòric, de la interpretació.

Objectius afectiu-emocionals:

- Accedir a una mirada introspectiva i reflexiva de la personalitat i de com aquesta es modela.
- Contribuir a la presa de consciència de les capacitats, recursos i errors de cada alumne ajudant-lo a desenvolupar-se a través de l'experimentació creativa.
- Accedir a una evolució i creixement de la mirada, és a dir, passar del veure al conèixer.

- Aprendre noves formes d'expressió que no siguin la verbal que els ajudin a reforçar l'autoestima i adquirir noves capacitats expressives.
- Fomentar l'autoreflexió per enriquir el desenvolupament d'habilitats i capacitats tan individuals com en grup.
- Acompanyar els alumnes amb el control de les emocions i els actes preparant-los per l'edat adulta.
- Fomentar la pluralitat interpretativa que emana de l'experiència individual de cada alumne/a enllaçada a les idees, conceptes i llocs propis.
- Convertir l'experiència d'analitzar en un hàbit transformador que suposa la revisió crítica del propi treball.

Objectius de relació/socials:

- Establir vincles afectius entre alumnes del grup classe que fomentin el treball en equip.
- Construir una identitat pròpia i desenvolupar l'autoconcepte d'individu davant la multitud.
- Reflexionar sobre la relació amb un mateix, amb els companys, amics, professors i familiars.
- Acceptar la diferència d'un mateix i dels altres, reconeixent-la com allò que ens fa únics.

2.4. COMPETÈNCIES BÀSIQUES:

Durant el desenvolupament de la proposta didàctica i a través de la realització de les tres intervencions que la conformen, es treballaran les competències bàsiques

- Competència en comunicació lingüística: els alumnes hauran de parlar amb els integrants del seu grup per prendre decisions. També desenvoluparan les habilitats per resoldre conflictes, establir vincles i relacions constructives amb els altres i l'entorn. I finalment fer un debat a

classe, exposar idees, aprendre a respectar els torns de paraula i arribar a un consens.

- Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic: es pretén aconseguir mitjançant la percepció i la interacció adequada del propi cos amb la naturalesa. Els alumnes desenvolupen l'habilitat per interactuar amb l'entorn, respectant-lo i cuidant-lo. A més d'experimentar d'una manera diferent les instal·lacions del centre fent-se partícips del propi entorn.
- Tractament de la informació i la competència digital: els alumnes hauran d'utilitzar les xarxes socials per difondre els treballs realitzats. Es treballaran les habilitats de cercar, obtenir, processar i comunicar informació, per transformar-la en coneixement.
- Competència social i ciutadana: la realització d'autoretrats en grup facilitaran la relació, la integració i el respecte, alhora que es contribueix al desenvolupament de la cooperació i la solidaritat. Aquests es realitzaran a espais normalment de pas on succeeixen les trobades amb l'altre. D'aquesta manera s'aprèn a conviure, pel que fa a l'elaboració i acceptació de regles per al funcionament col·lectiu, des del respecte i l'autonomia personal, la participació i l'acceptació de la diversitat.
- Competència cultural i artística: el treball de recerca sobre la història de l'autoretrat i la seva evolució ajudarà a entendre com ha canviat la concepció d'aquest i com es representa l'essència humana i a ells mateixos. Profunditzarem en com l'art és el mirall de la societat i com ens pot ajudar a comunicar-nos i projectar-nos cap a futur.
- Competència per aprendre a aprendre: l'alumne desenvoluparà l'autoconeixement, qüestionant-se qui i com som. A partir de l'autoreflexió l'alumne/a pensa i interpreta imatges. Explora, associa, i cerca com mostrar-se al món i a si mateix.
- Autonomia i iniciativa personal: l'alumne haurà de prendre decisions amb progressiva autonomia en situacions en les quals ha de manifestar actes

de superació, perseverança i actitud positiva. També dóna protagonisme a l'alumnat pel que fa a l'organització i el desenvolupament de les activitats de manera autònoma i en equip.

2.5. METODOLOGIA:

Per tal d'assolir els objectius que es presenten anteriorment, el projecte se centra en alguns aspectes de diferents models didàctics alternatius o integradors:

- Model actiu-situat: L'aprenentatge gira entorn a l'alumne/a i es construeix a partir dels seus interessos, problemes, autonomia i llibertat. L'estudiant assumeix decisions i responsabilitats relacionades amb la realitat més pròxima dels escenaris formatius en els quals participa.
- Model per al domini: La superació de reptes per part de l'alumne/a promou l'autoaprenentatge i el reforç de la confiança millorant l'autoimatge de l'alumne i la millora del domini dels coneixements.
- Model col·laboratiu: L'aprenentatge succeeix mitjançant la pràctica en equip, on els estudiants són corresponsables del seu propi aprenentatge juntament amb el professor. El procés d'ensenyament-aprenentatge es desenvolupa a partir de la vivència en comú en un espai d'implicació i reflexió.

Una vegada analitzats tots els aspectes que es volen tenir en compte a l'hora d'elaborar una estratègia metodològica pròpia, aquesta es defineix a partir d'una sèrie de principis bàsics, acceptant la condició de flexibilitat de la mateixa com quelcom estrictament necessari per al bon funcionament de les diferents propostes didàctiques presents en aquest projecte i les que es puguin adherir posteriorment:

- L'ensenyament té com a eix central la participació activa de l'alumne/a com a constructor del propi coneixement, desenvolupant processos

d'investigació que fomentin la iniciativa i autonomia personal.

- El professor té la funció d'arquitecte d'experiències d'aprenentatge, construint actes pedagògics divergents del model establert amb l'objectiu d'ajudar a les persones a entrenar habilitats i actituds. Té un paper actiu com a coordinador i cojugador en el desenvolupament dels processos d'ensenyament-aprenentatge, per tal d'accentuar el paper autònom de l'alumne i fer-lo partícip del seu procés; motivant-lo a ensenyar als demés i a aprendre d'ells.
- El projecte es treballa fora de les aules de manera col·laborativa, multinivell i interdisciplinar. D'aquesta manera es crea una xarxa de coneixements, on la resta de professors i matèries es poden adherir plantejant interaccions amb les propostes didàctiques presentades o plantejar-ne de noves. Assumint que tots els membres de la comunitat aprenem uns dels altres.
- Centrar el projecte en el desenvolupament de les capacitats de pensar i analitzar amb la finalitat de definir un pensament propi transformar els estudiants en creadors actius.
- L'experiència d'aprenentatge ha de ser compartida entre els diferents creadors de representacions de significat, acceptant que aquest significat és també responsabilitat de l'inconscient de l'espectador d'aquestes representacions, que quan deixa de ser un consumidor passiu, qüestiona el món que l'envolta.
- Crear projectes didàctics utilitzant la fotografia, el dibuix i les xarxes socials per facilitar la interpretació material, d'idees i estats d'ànim. I incorporant com a eina educativa que ens pot aportar infinitat de material didàctic, la imatge, un element de consum diari molt present en la vida quotidiana de qualsevol adolescent.
- Interdisciplinarietat. La temàtica que es treballa no és pròpia de

l'assignatura d'educació artística, sinó que és de caràcter transversal. Treballant fora de l'aula i de manera col·laborativa es pretén animar a professors d'altres departaments a participar i a proposar altres activitats. A més d'incorporar altres elements que complementin o amplii la xarxa de coneixements Alguns exemples són:

- Educació per la ciutadania o Filosofia, es podria reflexionar sobre qüestions de gènere, raça, discriminació, etc..
- Educació Física, treballant temes com l'obesitat/anorèxia, l'obsessió per la imatge i el culte al cos, etc.
- Coneixement del medi, observar qüestions com la genètica i definir característiques dominants o recessives en relació a la comunitat.
- Literatura, escriure relats o fer anàlisis descriptius utilitzant un llenguatge diferent per representar una mateixa idea.

Per altra banda la metodologia se centra en el desenvolupament de tres tipus d'intel·ligència:

- Intel·ligència interpersonal. És aquella que ens permet interpretar paraules, gestos, objectius d'altres persones. La capacitat d'empatitzar amb els altres.
- Intel·ligència intrapersonal. És la que ens facilita la comprensió i el control intern d'un mateix. Accedir a sentiments i emocions i reflexionar sobre ells.
- Intel·ligència corporal i cinestèsica. Ens proporciona habilitats per manejar certes eines o expressar sentiments mitjançant el cos.

La metodologia es construeix a partir de dues premisses envers a la facilitació de grups, la resolució de conflictes i la inclusió:

- Tot grup humà és un lloc de forces, creadores o destructives, d'impuls o de fre. És un camp d'interrelacions on neixen i es desenvolupen, sovint de forma inconscient, sentiments de tota classe i intensitat, atraccions i

divergències.

- El treball en grups es basa a sentir que tots som part necessària i valorada del tot, que totes les nostres experiències i sentiments són necessàries. Facilitar un procés grupal és ajudar a què totes les “veus” del camp tinguin el seu espai, siguin escoltades i apreciades.

2.6. TEMPORITZACIÓ:

Aquest projecte es desenvolupa durant un curs acadèmic sencer, passant de l'immediat al projectual de llarg termini. Per poder assolir l'emancipació dels alumnes, és necessari que els temps de creació siguin llargs. Durant molts anys s'ha treballat l'educació artística com a producció d'objectes per penjar a les parets de casa o per regalar el dia de la mare. En aquesta proposta didàctica es donarà especial importància a la reflexió sobre el temps a l'era digital.

A l'art el valor no es troba en els resultats, sinó en les experiències que es generen durant el desenvolupament del procés creatiu. En un moment històric on ens hem convertit en consumidors insaciabls d'informació i imatges és imprescindible recuperar la idea de procés a l'educació artística i la necessitat del temps per planificar, dissenyar, produir i exhibir. Per tal de realitzar processos que tinguin una repercussió significativa.

El projecte consta de tres propostes didàctiques i cada una d'aquestes s'aplicarà durant un trimestre. Els cursos que tenen l'assignatura d'Educació Plàstica i Visual són: 1r, 3r i 4t d'ESO (LOE) amb 3-4 hores setmanals. Per poder desenvolupar els blocs de continguts que no es treballen a cap de les tres propostes es dedicaran: una hora setmanal per curs-grup al desenvolupament de cada una de les intervencions, la resta d'hores es dedicaran a cobrir els continguts del currículum que quedin al descobert.

Per tal de poder plantejar algunes reflexions pel cap de setmana i compartint-

les a la següent sessió, les hores que es destinaran al projecte es faran coincidir amb els dijous o divendres, depenent de l'horari de cada grup-classe.

2.7. AVALUACIÓ:

Com ja s'ha explicat anteriorment, aquest projecte vol donar resposta a la necessitat de transformar el model hegemònic educatiu encara present a molts centres d'Educació Secundària. L'educació que coneixem fins a hores d'ara està basada en l'avaluació, premiant la competitivitat i la obsessió per les notes. La qualificació de processos inquantificables finalitza amb un resultat numèric, moltes vegades determinat per una sola prova que reflexa poc més que uns coneixements concrets memoritzats per un moment en concret i deixa de banda el procés d'aprenentatge i el desenvolupament de moltes altres competències que no siguin la memorística.

La pedagogia ha quedat impregnada per el científic, i requereix integrar altres llenguatges per representar l'aprenentatge alternatius al sistema numèric, com puguin ser el narratiu, biogràfic o visual. Les *metodologies d'enfocament qualitatiu*, ens ofereixen altres eines com: diaris de camp, converses, grups de discussió, etc. Que ens serveixen com a base de transformació de l'avaluació i ens proporcionen una visió molt més rica que un simple examen, trencant amb la unidireccionalitat i establint processos que incloguin a l'alumnat en l'avaluació compartint-la amb la resta de la comunitat.

Entendre l'avaluació com a creació i incorporar l'autoavaluació utilitzant diaris d'aprenentatge, on cada membre de la comunitat va apuntant reflexions personals sobre la pròpia evolució. Aquesta és una pràctica reflexiva, íntima i contemplativa, on l'estudiant aprèn a trobar-se a si mateix i a fer-se responsable del propi aprenentatge.

La nota depèn de l'esforç, la creativitat i la passió. Es valora l'autoestima, la motivació, la confiança i altres aspectes emocionals, més que qualsevol altre

contingut de l'assignatura. Per tal d'obtenir una nota numèrica al finalitzar l'aplicació de la proposta, s'estableixen uns percentatges (Veure annex 5.3.) formulats a partir dels següents criteris d'avaluació presents al currículum:

- Planificar i desenvolupar projectes o produccions pròpies sota la supervisió del professorat, seleccionant, entre els diferents llenguatges gràfics (plàstics i visuals), el més adequat a les necessitats d'expressió i demostrant autonomia, creativitat i responsabilitat en el treball.
- Realitzar creacions plàstiques personals utilitzant diverses tècniques d'expressió gráfico-plàstiques (dibuix artístic, volum i gravat), seleccionant la tècnica més adequada a la intenció expressiva que es persegueix, justificant els motius de l'elecció i investigant amb materials i tècniques per a trobar solucions originals.
- Diferenciar els estils i tendències dels arts visuals, valorar les formes i imatges que proposa el camp de l'art a través del temps, amb especial atenció a l'art contemporani, i interessar-se per l'estudi, l'anàlisi i la interpretació de les mateixes.
- Realitzar projectes artístics de manera cooperativa.
- Expressar idees per mitjà de missatges visuals respectant els valors i les normes de les societats democràtiques, elaborant i participant activament en projectes de creació visual cooperatius.

2.8. INTERVENCIONS:

2.8.1. INTERVENCIÓ I: EL "JO" DIGITAL

JUSTIFICACIÓ:

El rostre humà durant la història de l'art ha estat sempre un dels principals objectes d'estudi, no només com a model sinó com quelcom únic i singular. El retrat en l'art respon a la voluntat humana d'accedir a l'eternitat, a la sacralització de la imatge d'algú per motius religiosos, morals, poètics, etc.

A l'era digital la necessitat de representar-nos ha passat de la reflexió i la mostra de l'essència interior a la immediata i l'exhibicionisme. Ens hem convertit en productors/consumidors d'imatges i la manera que tenim de participar en el món és a través de les xarxes socials. El fenomen del *selfie* és la nova via de recerca de nosaltres mateixos, un mecanisme de construcció de la pròpia identitat a través de la validació i retroalimentació dels demés.

Els nadius digitals són de cada vegada més narcisistes, centrant-se en la preocupació per ells mateixos i sobre com els perceben els demés, en la recerca de l'admiració dels atributs físics o intel·lectuals. Autofotografiar-se ha esdevingut una activitat quotidiana entesa com a una manera d'estar en el món. A Instagram trobem 36 milions de fotos amb l'etiqueta "selfie" i 96 milions amb la paraula "jo".

Actualment la societat s'ha bolcat al culte a la imatge en un món visual en què ens hem acostumat a la immediata i la productivitat. El temps i la productivitat van agafant cada vegada més valor, pel que renunciem a reflexionar sobre nosaltres mateixos i del que ens envolta. L'educació és l'encarregada de donar resposta a l'acceptació d'allò que ens fa únics més enllà del físic, ensenyant-nos qui i com som. I l'art conté tot un ventall de possibilitats per explorar l'entorn, l'expressió i la personalitat.

DESCRIPCIÓ:

Aquesta intervenció parteix la motivació que els genera als adolescents ésser protagonistes i de quins són els mitjans en què normalment es comuniquen en la vida quotidiana. La generació *after computer*, utilitza internet com un espai rutinari i recurrent on crear els signes d'identitat.

El desenvolupament de la proposta s'inicia creant un grup tancat a Facebook on els alumnes participaran setmanalment.

En segon lloc el professor repartirà una carta amb la imatge d'un autoretrat

d'algun artista reconegut i a partir d'aquesta l'alumne haurà de realitzar un autoretrat analitzant les característiques de pròpies de l'artista i apropiant-se d'aquestes introduint referències personals. Per poder realitzar aquest procés serà necessària la recerca d'informació de la biografia de l'artista establint vincles que connectin amb vivències personals, reflexionant sobre la multiplicitat de representacions i rols que formen part de la pròpia identitat i de com aquesta interacciona amb l'entorn.

Realitzar aquest mateix procés repetidament durant un trimestre, ens proporciona al final un relat compartit de les inquietuds, els interessos, les emocions, els pensaments que conformen la nostra comunitat. D'aquesta manera es construeix significat a partir d'imatges, signes i referències de la cultura visual i l'alumne es va reafirmant com a subjecte que forma part d'un grup d'iguals. La finalitat d'aquesta intervenció és escriure una narració a través de la imatge i de l'expressió artística, reflexionant en el propi procés i establint un diàleg intern per tal de donar sentit a les nostres experiències.

La proposta és de tècnica lliure, aquesta es podrà anar canviant cada vegada que es cregui oportú i sempre que posteriorment sigui capturada amb una fotografia i penjada a la xarxa. De manera que tots els alumnes que participen del projecte van adquirint coneixements sobre tècniques, estils, tendències i autors, així com, altres llenguatges de comunicació.

“

METODOLOGIA:

La fotografia i internet ens permeten de representar-nos en qüestió de segons i difondre la imatge que hem generat a l'acte, arribant a molts indrets del món. D'altra banda, tots i cadascun de nosaltres és capaç de realitzar una còpia exacte del model sense ser virtuoses de la pintura.

La metodologia d'aquesta intervenció planteja un aprenentatge per descobriment. Els alumnes de manera autònoma i a través de la recerca de referències i de l'exploració de les realitats quotidianes desenvoluparan la

capacitat de produir quelcom més que imatges. A partir de l'experimentació, interpretació i el joc, accedirem a la construcció d'una idea i a l'expressió d'aquesta en un suport digital.

Aquesta intervenció es desenvolupa durant un trimestre, les diferents narracions es van construint en línia i finalment es dediquen les darreres setmanes a explicar a la resta del grup-classe com ha evolucionat la mirada i com ha anat canviant la visió sobre un mateix durant el procés. I de com del punt de partida de l'artista ens hem anat descobrint i transformant amb nosaltres mateixos o no.

MATERIAL:

- Dispositiu mòbils amb càmera.
- Roba/objectes/complements que formin part de la nostra quotidianitat.
- Perfil a Facebook (sense informació personal).
- Grup tancat a Facebook.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

- Realitzar una introspecció a partir de l'acte de representació.
- Utilitzar els dispositius mòbils com a eina d'aprenentatge.
- Aprendre diferents estils i tècniques i autors de la història de l'art.
- Reflexionar sobre com ens representem/mostrem i per què.
- Participar en la xarxa d'una manera creativa i creant contingut conceptual.

CRITERIS DE QUALIFICACIÓ:

- Coneix la vida i l'obra de l'autor que ha treballat.
- Realitza autoretrats originals i amb contingut conceptual.
- Participa de manera activa a les sessions i a l'espai digital.
- Defensa els propis treballs argumentant el propi procés davant el grup classe.

- Respecta els companys.

2.8.2. INTERVENCIÓ II: RECONeixEMENT DEL "JO"

JUSTIFICACIÓ:

Aquesta intervenció té com a objectiu captar de forma instantània i directa les peculiaritats en moviment del propi rostre; de realitzar un treball de reflexió parlant del ser i de ser, estar i pertànyer. De com a partir de l'objecte (cos) podem captar quelcom molt més complex i abstracte (l'ànima).

Neix de l'esperit investigador i a partir de l'experimentació artística pretén arribar a un major autoconeixement i una maduració tècnica. Utilitzant el reflexe d'un mirall per arribar a la construcció identitària del subjecte davant la multitud, trencant amb l'ideal de bellesa en una espècie de ritual de pas en el que emprendrem un viatge iniciàtic cap a nosaltres mateixos.

L'enfrontament del subjecte a la seva pròpia imatge no és tasca fàcil, de fet el nostre propi rostre és de les imatges més desconegudes i idealitzades que tenim; no coneixem les peculiaritats d'aquest en moviment, només en tenim una imatge mental de la cara estàtica i inexpressiva que fem quan ens mirem al mirall. En altres paraules, concebem la nostra aparença com un reflex de tots els rostres que ens envolten, és a partir de la diferència amb l'altre que generem una idea de la pròpia identitat.

Per aquest motiu, la captura directa i instantània, a sobre del mateix reflex, en el moment de la creació, pot ser un bon mètode per a l'aprenentatge i l'autoconeixement, per traduir el que veiem al que entenem. La proposta consisteix a captar el món intern obscur i invisible del subjecte, ser capaços de veure les debilitats d'aquest i projectar-les en l'objecte. Agafar el rostre com a mirall existencialista del subjecte, de la seva identitat. Pintar no rostres sinó ànimes.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

- Captar de forma instantània i directa les peculiaritats en moviment del propi rostre.
- Madurar el coneixement tècnic del dibuix i la pintura del rostre i la figura humana.
- Treballar de manera directa la imatge física a sobre del reflex d'un mirall per propiciar l'aprenentatge i el descobriment d'una realitat física del jo
- Reunir diversos elements de la pròpia experiència a través del dibuix i el color.
- Desenvolupar l'autoconcepte i prendre consciència de les capacitats d'un mateix.

MATERIAL:

- 5 retoladors permanents punta fina per grup-classe
- Miralls dels lavabos del centre

METODOLOGIA:

La metodologia que planteja aquest projecte didàctic consisteix a deixar un espai de joc que els alumnes hauran d'omplir, participant activament, dibuixant-se, contornejant-se a ells mateixos i reconèixer la multiplicitat d'expressions que emanen de cada rostre. De manera individual l'alumne participa en una creació artística col·laborativa, en la que cada individualitat realitza un fragment d'una obra conjunta.

Els primers i els darrers 5 minuts de cada sessió van destinats sempre a l'arribada a l'aula i al resum de la sessió realitzada / acomiadament.

Aquesta proposta es desenvolupa durant un trimestre, de manera que una vegada han participat tots els membres de la comunitat educativa, els miralls es netegen i torna a començar el mateix procés. Cada vegada obtindrem un resultat diferent, i ens proporcionarà discursos i reflexions canviants.

DESCRIPCIÓ:

A partir del reflex d'un mateix al mirall dels banys del centre, captar de forma instantània, directa el moment de l'acte de creació. S'utilitzarà la línia com a constructora, deformadora; que amb el seu poder expressiu permet de captar l'essencial només amb uns quants traços. Que permet enfrontar-se a un dels reptes del retrat, la relació directa entre el ser humà viu i actuant al seu medi.

A través de l'autoexpressió i partint de la descripció de l'autoimatge, treballar de manera directa la imatge física a sobre del reflex d'un mirall per promulgar l'aprenentatge i el descobriment d'una realitat física del jo amb la finalitat d'accedir a una mirada introspectiva i reflexiva de la personalitat i de com aquesta es modela en aquesta etapa.

Es tracta d'un procés d'experimentació creativa que contribueix a prendre consciència de les capacitats, recursos i errors de cada alumne ajudant-lo a desenvolupar-se. Cada alumne es contorneja i afegeix alguns detalls que defineixen la pròpia fisonomia a sobre del mirall. El que s'obté així com es va desenvolupant el projecte és un mapa d'individualitats format a partir dels diferents autoretrats que treballen de forma col·lectiva i ens proporcionen la imatge del jo que forma part d'un entorn d'altres.

Aquesta instal·lació es portarà a terme als mateixos banys de l'institut, d'aquesta manera els alumnes tindran la possibilitat de donar-li un ús diferent a aquest espai, evidenciant que qualsevol espai pot ser òptim per l'aprenentatge i que hi ha altres vies d'expressió amb discursos que van més enllà del clàssic vandalisme buit de sentit, propi de les portes dels banys d'institut.

CRITERIS DE QUALIFICACIÓ:

- Demuestra capacitat reflexiva i crítica sobre el propi procés d'aprenentatge.
- Millora tècnica del dibuix i el retrat.

- Neteja i cura de l'espai.
- Participa activament a les sessions.

Treballa de manera col·laborativa i respecta els companys.

APLICACIÓ:

Aquesta intervenció ha estat posada en pràctica durant el període de practicum amb els alumnes de 2n de Batxillerat artístic. La participació en les sessions de tots els alumnes, fins i tot d'aquells que en general presentaven dificultats a l'hora d'expressar-se davant la resta del grup, ha estat positiva. Els resultats obtinguts (veure annex 4.4) i el feedback rebut per part dels alumnes ha demostrat complir amb els objectius plantejats.

2.8.3. INTERVENCIÓ III: CONSTRUCCIÓ DE GÈNERE

JUSTIFICACIÓ:

En la nostra societat la identitat de gènere està categoritzada amb dues etiquetes: home-dona quan en realitat trobem una gran varietat de materialitzacions corporals diverses. A més a més, dintre d'aquestes dues categories hi ha una jerarquia corporal molt clara en quan a què algunes parts del cos tenen un poder identitari sexual major que altres, és a dir, són considerades com a atributs sexuals essencials per ser acceptat en una de les dues categories.

L'escola, la família i els mitjans de comunicació són els principals constructors socials de la identitat de cada persona i del seu rol de gènere, aquest, en general es mantindrà durant tota la vida. La societat estableix uns estereotips que marquen que s'espera de nosaltres en funció del nostre sexe (blau-rosa, fort-sensible). És de l'escola des d'on podem combatre les actituds sexistes i discriminatòries fruit d'aquesta estructura social en la què hem crescut.

Encara que les persones som considerades com a éssers bio-psicosocials, hi

ha una tendència a ressaltar els factors biològics a l'hora de definir el gènere. La representació de la sexualitat s'expressa a través del dualisme i l'oposició i d'aquesta manera s'ordenen els conceptes de gènere. La publicitat juga un paper molt important a l'hora de reforçar els estereotips vigents, exercint una influència extrema en els adolescents pel que fa a la objectivació del cos. La imatge en la societat actual és el mitjà més utilitzat per comunicar-nos i la construcció social del cos a partir d'un ideal normatiu és el que configura la nostra identitat.

OBJECTIUS:

- Reconèixer els elements que intervenen en la construcció de la identitat de gènere.
- Identificar els elements de desigualtat de gènere en la societat.
- Acceptar sexualitats no normatives generalment invisibilitzades en la nostra cultura.
- Reflexionar sobre les construccions corporals identitàries.
- Analitzar de manera crítica els estereotips envers en gènere presents a la publicitat i la cultura visual.

MATERIAL:

- Impressions sobre paper A4 de les fotografies adjuntes a l'annex 4.5.
- Retoladors, pintures, llapis, ceres, qualsevol material del què disposi l'alumne/a o l'aula de dibuix.
- Fundes de plàstic per fulls de paper A4.
- Cinta adhesiva.

METODOLOGIA:

Aquesta intervenció es desenvolupa a partir de la pràctica i la improvisació tècnica. De manera individual i amb el reforç del professor com a guia, iniciarem un procés d'aprenentatge en el qual l'alumne/a aprendrà de manera

individual a partir del descobriment, de la praxi i de l'error. I de manera col·laborativa a partir de dinàmiques assembleàries. Per tal d'assegurar la participació de tots els alumnes es fa mitjançant la utilització d'un objecte que de manera ordenada ha d'estar en mans de cada alumne atorgant-li el torn de paraula.

Els primers i els darrers 5 minuts de cada sessió van destinats sempre a l'arribada a l'aula i al resum de la sessió realitzada / acomiadament.

Utilitzarem tota una combinació d'estratègies metodològiques com el joc, el treball per projectes, la resolució de problemes, l'aprenentatge visual, els reptes, etc. Mitjançant la investigació i resolució de problemes l'alumne té un paper actiu com a constructor del propi coneixement.

DESCRIPCIÓ:

La intervenció s'inicia amb el desconeixement del tema, sense fer cap explicació prèvia sobre la representació i la construcció social del cos. D'aquesta manera els alumnes accediran a la idea que d'entrada tenen interioritzada i de com a partir d'un fragment d'una imatge construïm un relat carregat de prejudicis i controlat pels models socials establerts.

Els alumnes a partir d'una imatge intervinguda prèviament (veure annex 4.5), que simula l'obertura del visor d'una càmera i de la mirada voyeur. Hauran de completar la resta de la imatge a partir del dibuix, la pintura, el collage, etc. Utilitzant la imaginació i creant una història que representarà la concepció personal sobre alguns conceptes, que al cap i a la fi, són part de l'essència pròpia d'un mateix i el que representa és una part oculta de la identitat.

Una vegada realitzades les interpretacions dels alumnes dels diferents grups, aquestes seran penjades a diferents espais de l'institut dins una funda de plàstic amb la imatge original al darrere. De manera que els alumnes podran interactuar amb les imatges, descobrir quina és la realitat que amaga i com transformem aquesta realitat a partir de les concepcions dominants de gènere.

Aquesta intervenció es realitzarà durant un trimestre, alternant sessions d'interpretació, en les que l'alumne/a ha de crear imatges amb sessions de presentació, on es generarà un debat en relació a les qüestions que vagin sorgint a partir de les imatges obtingudes a les sessions anteriors. D'aquesta manera s'aniran introduint conceptes i analitzant-los, accedint a una evolució de la mirada i a la crítica dels estereotips envers el gènere i el cos.

CRITERIS D'AVALUACIÓ:

- Aporta una visió crítica davant els models preestablerts sobre el gènere i els seus rols.
 - Treballa des del respecte a les construccions de gènere no normatives.
 - Aptitud oberta cap als companys i les seves construccions identitàries.
 - Mostra interès en la intervenció i hi participa activament.
 - Realitza treballs originals.
 - Utilitza adequadament el material i la tècnica seleccionats.
- Argumenta i defensa la pròpia opinió davant dels companys en la presentació.

3. CONCLUSIONS:

L'educació fins avui en dia s'ha centrat a establir unes metes i uns mateixos objectius per a tots els alumnes, oblidant que l'experiència d'aprendre és l'eix vertebrador de l'ensenyament. I de com l'aprenentatge significatiu s'assoleix participant de manera activa en processos directament relacionats amb nosaltres mateixos i l'entorn més pròxim.

El procés d'ensenyament-aprenentatge no és quelcom unidireccional ni vertical, acceptar que perquè aquest succeeixi de manera natural s'han de crear espais d'interacció social, facilitant l'aprenentatge col·laboratiu, interdisciplinari i multinivell, situant l'educació en el context global actual.

Les lleis educatives ens porten cada vegada més a un retrocés en quan a la formació de persones autònomes i desenvolupades amb habilitats úniques pròpies de cada individu. La LOMCE ha demostrat de manera clara que els interessos polítics van per damunt de l'educació a l'hora d'elaborar una llei, i que aquests se centren en la productivitat econòmica i en el control d'una societat feta a mesura del sistema capitalista.

Les limitacions que influeixen al desenvolupament de la proposta d'aquest projecte són:

En primer lloc, el projecte s'ha hagut de realitzar en el marc legal de la Llei Orgànica de Educació, 3 de maig 2/2006. Real Decret 1105/2014, de 26 de desembre Decret 73/2008, de 27 de juny Annex d'Educació plàstica i visual. Com a conseqüència de la poca presència de l'assignatura a la qual fa referència el treball, Educació Plàstica i Visual a la ESO, a la nova Llei Educativa. A nivell curricular, fer una proposta que defuig de la programació per blocs de continguts i unitats didàctiques comporta una problemàtica afegida. És a dir, complir amb el currículum que determina la llei, comporta ajustar-se al que precisament intenta canviar aquest projecte, les assignatures estanques, la classificació d'alumnes per edat, curs, intel·ligències, els espais d'aprenentatge, etc.

D'altra banda, l'organització d'alguns centres educatius públics, almenys del que en tenc referència, es troba enclaustrada en una estructura obsoleta d'individualisme tant per part del professorat com dels alumnes. Proposar treballar per projectes o interdisciplinàriament és tot un repte i significa un augment de l'esforç i del temps de treball; al que no tothom hi està disposat.

Finalment, una altra dificultat que no s'ha pogut resoldre és l'avaluació. Com ja s'ha exposat abans el sistema educatiu actualment se centra en resultats numèrics, en qualificacions i en la competitivitat. Per tant, oposar-se a avaluar els alumnes amb una nota numèrica a final significaria anar en contra de la llei.

Personalment penso que un dels punts forts d'aquest treball consisteix en

demostrar com l'Educació artística pot ser un element clau per a la transformació del model educatiu tradicional. I com aquesta ens pot proporcionar eines com: el dibuix, la pintura o la construcció; En aquests processos l'alumne estableix vincles directes entre la seva experiència i l'aprenentatge, carregant de sentit el procés d'aprenentatge i ajudant-lo a desenvolupar diferents capacitats.

D'altra banda, aquest projecte ofereix recursos i eines per treballar la psicologia en l'adolescència i de la construcció d'una identitat individual i forta, treballant a partir de la imatge, que avui en dia és el principal mitjà de comunicació. Aquest projecte treballa temes d'actualitat que necessiten especial atenció des de l'escola pel que fa a protecció dels adolescents a la xarxa i al desenvolupament de l'autoconcepte en relació al cos. Aquest s'ha convertit en un producte de consum estandaritzat a partir de patrons que es difonen a través de la publicitat.

Per donar resposta a aquestes problemàtiques el projecte consta de tres intervencions, cada una amb un enfocament diferent per treballar tres aspectes de la identitat: física, de gènere i digital.

Finalment, aquest treball és només un punt de partida en aquesta matèria i aïllat en una sola assignatura. De cara al futur seria molt positiu poder realitzar intervencions transversals i interdisciplinars, d'aquesta manera, es podria treballar la identitat de manera integral i des de diferents enfocaments. L'individu és el centre del seu propi coneixement i aprenentatge, formar persones autònomes i segures de si mateixes, és quelcom que ens ha de preocupar.

4. BIBLIOGRAFIA:

- Acaso, María. "Reduolution: hacer la revolución en la educación". Editorial Paidós, 2013. ISBN: 978-84-493-2950-0
- Alemany Anchel, M^a. Velasco Laiseca, Javier. "*Género, imagen y representación del cuerpo.*" *Index de Enfermería* 17.1 (2008): 39-43. [Data de consulta: 01/06/2016]. Disponible a: <https://goo.gl/oIM4XS>.
- Arroyo, Liliانا. JOVES, INTERNET I PRIVACITAT: ELS REPTES DE LA IDENTITAT EN L'ERA DIGITAL. CCCBLAB. 15-09-2015. Publicació en línia. [Consulta: 01/05/2016] Disponible a: http://blogs.cccb.org/lab/article_joves-internet-i-privacitat-els-reptes-de-la-identitat-en-lera-digital/
- Berger, John. "Modos de ver". ED. Gustavo Gili, 2000. ISBN: 978-84-252-1807-1.
- Berrio Ruiz, Julio. "*Pedagogía y Educación ante el siglo XXI*". Editorial Complutense, 2005. [Data de consulta: 02/05/2016] Disponible a: <https://goo.gl/5lk4IL>
- Buset, Sílvia; Sánchez, Lydia (2009). «*Adolescents i fotoblogs: la construcció de la identitat per mitjà del joc*» [article en línia]. Digithum. Núm. 11. UOC. [Data de consulta: 07/02/2016]. Disponible a: http://journals.uoc.edu/index.php/digithum/article/viewFile/n11_buset/n11_buset
- Carr, Nicholas. *Superficiales. ¿Qué está haciendo Internet con nuestras mentes?*. Taurus, 2011. [08/05/2015] Disponible a: <https://goo.gl/135U8D>
- Cuéllar, Manuel. "Matar a la heroína matandose a sí misma". Madrid. 16-12-2010. Publicació a El País, en línia. [Consulta: 12-05-2016] Disponible a:

http://cultura.elpais.com/cultura/2010/12/16/actualidad/1292454005_850215.h--ml

- de Pro Bueno, Antonio José. *"El anteproyecto de la LOMCE: imponer creencias, desconocer la realidad y menospreciar evidencias."* *Educatio Siglo XXI* 31.1 (2013): 405-414. [Data de consulta: 30/05/2016]. Disponible a: <https://goo.gl/By9T7l>
- Eisner, Elliot W. *"El arte y la creación de la mente: el papel de las artes visuales en la transformación de la conciencia"*. 2004. [Data de consulta: 20/04/2016]. Disponible a: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/autor?codigo=23030>
- Gardner, Howard. *"Inteligencias Múltiples a Inteligencia Personalizada"*. *Redes* 114. You tube. Data de publicació: 24/05/2012. [Data de consulta: 02/03/2016]. Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=5dT2rMoVAXk>
- González Anleo, Juan María. *"Generación Selfie"*. Madrid. Ed: PPC. Colecció: GP Actualidad. 2015. ISBN-10: 842882813X.
- Gonzalo Vegas, Nuria. *"La educación artística y el arte como terapia: un camino para construir la identidad del adolescente."* Tesis (2012). [Data de consulta: 06/02/2016] Disponible a: <https://goo.gl/XgeSVc>
- Letsiou, Maria. *"The Practice of Taking Selfies in Art Education"*. Faculty of Fine Arts, Aristotle. University of Thessaloniki. 2015. [Data de consulta: 20/04/2016] Disponible a: <https://arteducation15.files.wordpress.com/2015/02/maria-letsiou.pdf>
- Martínez Celorrio, Xavier. *"El model esgotat de secundària en l'escola conservadora pública i l'horitzó dels jesuïtes"*. *Diari de l'educació*. Data de publicació: 09/03/2015. [Data de consulta: 02/12/15] Disponible a: <http://diarieducacio.cat/el-model-esgotat-de-secundaria-en-lescola->

[conservadora-publica-lhoritzo-dels-jesuites/#prettyPhoto](#)

- Pifarré Manoli, Sanuy, Jaume. Vendrell, Conxita. Gòdia, Susana. *“Internet en la educació secundària: Pensar, buscar y contruir conocimiento en la red”*. Editorial Milenio. 2008. Llieda. ISBN: 978-84-9743-279-5.
- Piscitelli, Alejandro. SIMO Educación 2013. (conferencia íntegra).[Data de consulta: 24/05/2016] Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=3oTflSQp66w>
- Raya, Javier. *“Breve teoría del autorretrato en la era de la Selfie”* . Pijamasur. 12/07/2013. Article [en línia]. Consulta: 02/04/2016. Disponible a: <http://pijamasurf.com/2013/12/breve-teoria-del-autorretrato-en-la-era-del-selfie/>
- Rodriguez, Liseth Caicedo, Cesar Augusto Quintero Mahecha, and Alessandro Manca. *“IDEART: Una técnica creativa como estrategia pedagógica en el aula”*. Universidad Autónoma de Bucaramanga. Colombia. [Data de consulta: 05/05/2016]. Disponible a: <http://goo.gl/FdZyck>
- Roig Huertas, Assumpció. *“L'escola i la formació de la identitat europea en els adolescents. Tecnologia, Influències socialitzadores i convergència de múltiples identitats”*. Diss. Universitat Rovira i Virgili, 2007. [Data de consulta: 19/05/2016]. Disponible a: <http://www.tdx.cat/handle/10803/8925>
- Sáez, Cristina. *“Univers Internet, més superficials o més llestos?”*. Article. CCCB Lab. Data de publicació: 29-11-2013. [Data de consulta: 13/04/2016]. Disponible a: http://blogs.cccb.org/lab/article_univers-internet-mes-superficials-o-mes-lestos/
- Sánchez, Sònia. *“Creativitat i innovació, claus de la nova educació”*. Dossier Ara.cet. [Publicació en línia] 05/05/2013. [Consulta: 05-05-2016]. Disponible a: <http://www.ara.cat/dossier/Creativitat-innovacio->

claus-nova-educacio_0_913708685.html

- Sandoval, Antonio. “*Francesco Tonucci: Los deberes son una equivocación pedagógica y un abuso*”. La voz de Galicia. Entrevista. Data de publicació:12 de abril de 2015. [Data de consulta: 07/05/2016]. Disponible a: <http://goo.gl/x65bDC>
- Scandroglio, Bárbara, Jorge S. López Martínez, and Mª Carmen San José Sebastián. "La teoría de la identidad social: una síntesis crítica de sus fundamentos, evidencias y controversias." *Psicothema* 20.1 (2008): 80-89. [Consulta: 19/05/2016] Disponible a: <http://www.unioviado.es/reunido/index.php/PST/article/view/8626>
- Sibaja Mojica, Pablo. “*Incorporando los “selfies” como herramienta educativa*”. Red Iberoamericana de comunicación y divulgación científica. 7 de febrero de 2015. [Data de consulta: 26/04/2016] Disponible a: <http://www.oei.es/divulgacioncientifica/?Incorporando-los-selfies-como>
- Sibilia, Paula. “*La intimidad como espectáculo*”. Fondo de cultura económica, 2012. [Data de consulta: 18/05/2016]. Disponible a: <https://goo.gl/dSrXYm>
- Torras, Meri , “*El delito del cuerpo*”. A Meri Torras (ed.)Cuerpo e identidad I. Barcelona: Edicions UAB, 2007. [Consulta: 18/03/2016] Disponible a: <http://cositextualitat.uab.cat/web/wp-content/uploads/2011/03/01.-El-delito-del-cuerpo.pdf>
- Wagner, Tony. “*Play, passion, purpose*”. TEDxNYED.You tube. Data de publicació:30/05/2012. [Data de consulta: 10/04/2016] Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=hvDjh4I-VHo>
- Rojo Gil, Irene. "La Educación artística en Infantil basada en las Inteligencias Múltiples." 2014. TFG. [Data de consulta: 03/05/2016] Disponible a: <https://uvadoc.uva.es/bitstream/10324/5021/1/TFG->

B.429.pdf.

- Zhao, Yong. *Educar la creativitat i l'emprenedoria en un món globalitzat*. Fundació Jaume Bofill, 2012. Consulta 16/05/2016. Disponible a: <http://www.debats.cat/sites/default/files/debats/pdf/zhao.pdf>

5. ANNEXOS:

5. 1. OBJECTIUS GENERALS D'ETAPA:

Extrets de l'Annex del Decret 73/2008, de 27 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears.

1. Observar, percebre, comprendre i interpretar críticament la comunicació mitjançant les imatges i les formes del seu entorn natural i cultural i ser sensibles envers les seves qualitats evocadores, simbòliques, plàstiques, estètiques i funcionals.
2. Apreciar els valors culturals i estètics, identificant, interpretant i valorant els seus continguts; entendre'ls com a part de la diversitat cultural, contribuint al seu respecte, conservació i millora.
3. Interpretar les relacions del llenguatge visual i plàstic amb altres llenguatges i cercar la manera personal i expressiva més adequada per comunicar les troballes obtingudes amb el signe, el color i l'espai. La interpretació correcta de la comunicació publicitària davant d'un consum responsable.
4. Desenvolupar la creativitat i expressar-la, preferentment, amb la subjectivitat del seu llenguatge personal, utilitzant els codis, la terminologia i els

procediments del llenguatge visual i plàstic, amb la finalitat d'enriquir estèticament les seves possibilitats de comunicació.

5. Utilitzar el llenguatge plàstic per representar emocions, sentiments, vivències i idees, contribuint a la comunicació, reflexió crítica i respecte entre les persones.

6. Apreciar les possibilitats expressives que ofereix la investigació amb diverses tècniques plàstiques i visuals i les tecnologies de la informació i la comunicació, valorant l'esforç de superació que comporta el procés creatiu.

7. Representar cossos i espais simples mitjançant el domini de la perspectiva, les proporcions i la representació de les qualitats de les superfícies i el detall, de manera que siguin eficaços per a la comunicació desitjada.

8. Planificar i reflexionar, de forma individual i cooperativa, sobre el procés de realització d'un objecte partint d'uns objectius prefixats i revisar i valorar, al final de cada fase, l'estat de la seva consecució.

9. Relacionar-se amb altres persones i participar en activitats de grup, adoptant actituds de flexibilitat, responsabilitat, solidaritat, interès i tolerància, superant inhibicions i prejudicis i rebutjant discriminacions o estigmes personals o socials.

10. Contribuir activament al coneixement, el respecte, la conservació, la divulgació i la millora del patrimoni europeu, espanyol i de la comunitat autònoma de les Illes Balears com a senyal d'identitat pròpia.

11. Conèixer i valorar el patrimoni artístic i cultural de la comunitat autònoma de les Illes Balears, com a base de la nostra identitat i idiosincràsia i contribuir activament a la seva defensa, conservació i desenvolupament, acceptant la convivència amb valors artístics propis d'altres cultures que coexisteixen amb la

nostra per fer de la diversitat un valor enriquidor i integrador.

12. Respectar, apreciar i aprendre a interpretar altres maneres d'expressió visual i plàstica diferents de la pròpia i de les formes dominants a l'entorn, superant estereotips i convencionalismes, i elaborar judicis o adquirir criteris personals que permetin a l'alumnat actuar amb iniciativa responsable.

13. Acceptar i participar en el respecte i seguiment dels valors i les normes que regulen el comportament en les diferents situacions que sorgeixen en les relacions humanes i en els processos comunicatius, reconèixer-los com a integrants d'una formació global i integrar-los en l'expressió d'idees mitjançant els missatges visuals.

5.2. CONTINGUTS DEL CURRÍCULUM D'EDUCACIÓ PLÀSTICA I VISUAL A L'ESO:

Els continguts marcats són aquells que es treballen en el desenvolupament de les diferents intervencions didàctiques de la proposta.

A continuació es presenten els blocs de continguts de primer, tercer i quart curs extretes de l'Annex del Decret 73/2008, de 27 de juny, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears.

Primer curs

Continguts:

Bloc 1. Observació

- Finalitats dels llenguatges visuals: informativa, comunicativa, expressiva i estètica.
- La percepció visual. Relació forma/entorn. Relacions de formes entre si.
- Reconeixement dels elements bàsics del codi visual de signes. La imatge representativa i la imatge simbòlica.

- Explotació dels possibles significats d'una imatge segons el context expressiu.
- Estudi i interpretació de representacions plàstiques de l'entorn natural pròxim.
- Interès a fer un ús personal i creatiu dels llenguatges visuals.

Bloc 2. Experimentació i descobriment

- Experimentació i exploració dels elements que structuren formes i imatges (punt, línia, color, textures, formes, dimensió, etc.).
- Interès per la utilització d'aquests elements bàsics en l'entorn pròxim amb finalitats objectives i subjectives.
- Cura per elaborar representacions gràfiques i plàstiques que denotin imaginació i creativitat.
- Traçat correcte de formes geomètriques planes.
- Ús adient dels diferents instruments utilitzats en la representació gràficoplàstica.
- Valoració de la precisió, el rigor i la netedat en la realització de representacions que així ho requereixin.
- Concepte espacial per canvi de mida, per superposició i per contrast.
- Construcció de formes tridimensionals bàsiques (perspectiva cònica, cavallera, etc.).
- Incidència de la llum en la percepció espacial. Valor expressiu i representatiu de la llum en formes i ambients.
- Utilització del clarobscur per suggerir espai i volum.
- Curiositat davant d'il·lusions visuals de formes, colors i dimensions observades en diferents contextos.
- Sensibilització i curiositat davant les variacions visuals de l'entorn.
- Esforç per desenvolupar les capacitats espacials per tal de visualitzar i representar formes tridimensionals.

Bloc 3. Entorn audiovisual i multimèdia

- Identificació dels diferents llenguatges visuals: canals de comunicació de masses (premsa, televisió, disseny gràfic, arts plàstiques i noves tecnologies).
- Apreciació de la contribució dels llenguatges visuals per augmentar les possibilitats de comunicació.
- Interès a fer un ús personal i creatiu dels llenguatges visuals (còmics, cartells, guió il·lustrat, vídeo, fotografia,) amb una finalitat expressiva i comunicativa .
- Rebuig davant de la utilització que es fa en la publicitat de formes i continguts que mostrin discriminacions sexuals, racials o socials.

Bloc 4. Expressió i creació

- Introducció a la diversitat de tècniques i instruments en la representació gràficoplàstica.
- Utilització de diferents mitjans d'expressió gràficoplàstics: llapis de grafit, llapis de colors, retoladors, pastissos tous, guix, carbonet, ploma i tinta, pinzell i tinta, ceres, pintures al tremp, l'aquarel·la, l'aiguada, pintura a l'oli i collage.
- Aproximació experimental a diferents tipus de suports gràficoplàstics: paper, fusta, cartró, etc.
- Organització del treball plàstic i dels materials necessaris i elaboració d'un pla amb el procés que s'ha de seguir.
- Ús i maneig dels instruments adequats en cada tècnica.
- Exploració de les possibilitats dels nous mitjans tecnològics.
- Participació en processos de producció col·lectiva.
- Representació personal d'idees, mostrant iniciativa, creativitat i imaginació.
- Gaudi en el procés de producció artística.
- Respecte per les normes d'ús i conservació d'instruments, materials i

espais.

Bloc 5. Lectura i valoració dels referents artístics

- Anàlisi elemental d'imatges valorant la seva adequació a l'entorn de les Illes Balears.
- Sensibilització davant les imatges del patrimoni cultural propi, detectant similituds i diferències respecte a altres societats i cultures.
- Diferenciació, mitjançant esquemes i fitxes, de determinats estils artístics i d'obres d'art.
- Acceptació i respecte per les obres i la cultura dels altres.

Tercer curs

Continguts

Bloc 1. El llenguatge visual

- La imatge com a mitjà d'expressió, comunicació i coneixement.
- Lectura d'imatges. Estructura formal. Maneres d'expressió.
- Aprofundiment en la comprensió del llenguatge i en la comunicació visual.
- Estudi de la intencionalitat i el significat de les imatges: missatge visual analògic, simbòlic i abstracte.
- Anàlisi de les informacions visuals i plàstiques presents en la realitat pròxima.
- Valoració crítica de la publicitat davant de l'augment d'algunes necessitats de consum i la utilització que fa dels continguts i formes que denoten una discriminació sexual, social o racial.
- Interès per conèixer qualsevol manifestació artística.
- Valoració de les influències artístiques i culturals d'altres cultures que coexisteixen amb la nostra en la configuració de la cultura pròpia,

especialment pel que fa als valors artístics i estètics.

Bloc 2. Experimentació i descobriment

- Experimentació i exploració dels elements que estructuren formes i imatges (forma, color, textura, dimensió, etc.).
- Descobriment i representació objectiva i subjectiva de les formes amb la imaginació i fantasia.
- Estudi de criteris bàsics per compondre: simetria, equilibri, pes visual de massa i color.
- Relació de conceptes geomètrics senzills (polígons, tangències...) amb les seves aplicacions en objectes simples, en l'ornamentació, en elements urbanístics o en la natura.
- Organització geomètrica del plànol a partir d'estructures modulars bàsiques.
- Utilització de les bases dels sistemes convencionals projectius, amb fins descriptius i expressius (perspectiva cònica, fonaments del sistema díedre...).
- Sensibilització davant les variacions visuals produïdes per canvis lluminosos (clarobscur).
- Construcció de formes tridimensionals en funció d'una idea o objectiu amb diversitat de materials.
- Esforç per desenvolupar les capacitats espacials per visualitzar formes tridimensionals.
- Valoració de la presentació dels treballs de manera rigorosa, ordenada i precisa.
- Interès per la recerca de noves solucions amb creativitat.

Bloc 3. Entorn audiovisual i multimèdia

- Identificació del llenguatge visual i plàstic en premsa, publicitat i televisió.
- Estudi i experimentació a través dels processos, tècniques i

- procediments propis de la fotografia, el vídeo i el cinema per produir missatges visuals.
- Experimentació i utilització de recursos informàtics i les tecnologies per a la recerca i creació d'imatges plàstiques.
 - Actitud crítica davant les necessitats de consum creades per la publicitat i el rebuig dels elements de la publicitat que suposen discriminació sexual, social o racial.
 - Reconeixement i valoració del paper de la imatge en el nostre temps.

Bloc 4. Expressió i creació

- Experimentació i utilització de tècniques en funció de les intencions expressives i descriptives.
- Coneixement i utilització de les tècniques graficoplàstiques: tècniques seques i humides.
- Identificació i utilització de diferents suports, segons les intencions expressives i descriptives de la representació.
- Realització d'apunts, esbossos i esquemes en tot el procés de creació (des de la idea inicial fins a l'elaboració de formes i imatges), facilitant l'autoreflexió, l'autoavaluació i l'avaluació.
- Creació col·lectiva de produccions plàstiques.
- Representació personal d'idees (en funció d'uns objectius), utilitzant el llenguatge visual i plàstic i mostrant iniciativa, creativitat i imaginació.
- Responsabilitat en el desenvolupament de l'obra o de l'activitat pròpia (individual o col·lectiva).

Bloc 5. Lectura i valoració dels referents artístics

- Lectura d'imatges a través dels elements visuals, conceptuals i relacionals, establint els missatges i funcions del patrimoni cultural propi detectant les similituds i les diferències respecte a altres societats i cultures.

- Apreciació i valoració del patrimoni artístic i cultural de les Illes Balears per contribuir a defensar-lo i conservar-lo.
- Determinació dels valors plàstics i estètics que destaquen en una obra determinada (factors personals, socials, plàstics, simbòlics, etc.).
- Diferenciació dels diversos estils i tendències de les arts visuals valorant i respectant el patrimoni històric i cultural i gaudint-ne.
- Esquemes i síntesi d'algunes obres per subratllar els valors destacables.
- Respecte per les obres dels companys i per les formes d'expressió diferents de la nostra.

Quart curs

Continguts

Bloc 1. Processos comuns a la creació artística

- Lectura d'imatges. La imatge representativa i simbòlica: funció sociocultural de la imatge en la història. Aproximació als mitjans de comunicació i a les noves tecnologies. Interacció entre els diferents llenguatges: plàstic, musical, verbal, gestual, etc.
- Anàlisi dels trets particulars dels llenguatges i suports en fotografia, vídeo, cinema, televisió, còmic, Internet, etc.
- Realització i seguiment del procés de creació: esbós (croquis), guió (projecte), presentació final (maqueta) i avaluació (autoreflexió, autoavaluació i avaluació col·lectiva del procés i del resultat final).
- Realització d'esbossos necessaris per a la realització d'obres gràficoplàstiques.
- Utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació en les produccions pròpies.
- Elaboració de projectes plàstics de forma cooperativa.
- Representació personal d'idees (partint d'uns objectius), utilitzant el llenguatge visual i plàstic i mostrant iniciativa, creativitat i imaginació.

- Autoexigència en la superació de les creacions pròpies.
- Esforç per desenvolupar la creativitat en l'àmbit de l'expressió artística i en el joc amb les imatges.

Bloc 2. Expressió plàstica i visual

- Tècniques d'expressió gràficoplàstica: dibuix artístic, volum, pintura, gravat, etc.
- Exploració del signe gràfic (punt, línia, pla, ...).
- Ús del llenguatge visual amb finalitats expressives i descriptives.
- La línia. La línia com a element estructurat de la forma: encaix. La línia com a abstracció de la forma. Caràcter expressiu del traç i el grafisme a la utilització de la línia.
- - El color. Simbolisme i psicologia del color.
- Aprofundiment en l'exploració del color per mitjà de diferents tècniques i procediments.
- La textura. Utilització de tècniques específiques.
- Elaboració de textures artificials i geomètriques amb finalitats expressives.
- Criteris de composició. Elements que s'han de tenir en compte: pla bàsic, centre visual, lleis de composició.
- Estudi d'elements que intervenen en la composició: format, esquemes compositius, forma i fons, moviment, ritme i influència de la llum.
- Reconeixement de la importància d'ordenar formes de diferents camps visuals.
- Tècniques de gravat i reprografia.
- Realització d'experiències d'experimentació amb materials diversos.
- Reconeixement i lectura d'imatges de diferents períodes artístics.
- Interpretació plàstica d'obres d'art.
- Valoració dels llenguatges visuals per augmentar les possibilitats de comunicació.

- Interès per conèixer qualsevol manifestació artística.

Bloc 3. Arts gràfiques i el disseny

- Reconeixement i lectura d'imatges de l'entorn del disseny, la publicitat i les arts gràfiques.
- Els valors funcionals i estètics en les arts aplicades: fonaments del disseny.
- Sintaxi dels llenguatges visuals del disseny (gràfic, interiorisme, modes, etc.) i la publicitat.
- Anàlisi dels factors que incideixen en un producte artístic.
- Estudi de la relació entre el color i disseny.
- El color. Simbolisme i psicologia del color. Aplicació del color segons cada camp: industrial, relativitat i apreciacions objectives i subjectives. El color com a estructurador d'ambients.
- Tècniques d'expressió gràficoplàstiques aplicades al disseny.
- Interès per la recerca d'informació i constància en el treball.

Bloc 4. Imatge i so

- Anàlisi de la sintaxi dels llenguatges visuals específics: mitjans de comunicació de masses.
- Reconeixement i lectura d'imatges de vídeo i multimèdia.
- Sintaxi del llenguatge cinematogràfic i videogràfic.
- Estudi dels elements de l'art seqüencial: imatge i seqüència, llenguatge i elements del còmic, narració en vinyetes, enquadrament, punt de vista, elements cinètics, gests, postures, muntatge, guió i art final.
- Realització de narracions gràfiques aplicant el concepte de seqüència, enquadrament i punt de vista. Estudi d'estructures seqüencials de muntatge.
- Estudi i experimentació de les possibilitats expressives de la fotografia: enregistrament d'imatges, il·luminació, enquadrament, aplicacions

tècniques.

- Estudi de les estructures del llenguatge del cinema i dels gèneres.
- Estudi de la imatge de vídeo i l'enregistrament magnètic.
- Estudi de la imatge digital.
- Tècniques d'expressió gràficoplàstiques aplicades a l'animació i la interactivitat.
- Creació i manipulació d'imatges amb ordinador.
- Utilització d'Internet per a la recerca d'imatges: bases d'imatges.
- Aplicació de la imatge animada en formes multimèdia.
- Realització d'un projecte audiovisual en grup.
- Esforç per reconèixer, utilitzar i respectar adequadament els signes visuals de comunicació presents en l'entorn. L'ètica social a la imatge digital i a Internet.

Bloc 5. Descripció objectiva de les formes

- Estructura de la forma. Estructura de formes naturals complexes: ramificació, translació, expansió.
- Comparació de la forma. Concepte de cànon, mesura o mòdul. Proporcionalitat i escales. Estudi de proporcionalitat en l'art. Possibilitats expressives: desproporcions i deformacions.
- Representació de la forma. Representació icònica. Configuració abstracta.
- Representació tècnica de formes planes, polígons regulars i corbes.
- Estudi de la forma en la natura: estructures vegetals i minerals.
- Aplicació de la proporcionalitat en la representació d'objectes, la figura humana, animals, paisatges.
- Anàlisi de la proporció en diverses obres d'art.
- Exploració a la representació icònica i abstracta de la realitat.
- Utilització de la línia com a element descriptiu per mitjà del dibuix científic.

- Estudi de la figura humana en les obres d'art. Cànon en la representació de la figura humana mitjançant les diferents cultures.
- Interès per la representació objectiva de la forma.
- Presentació dels treballs de manera ordenada, precisa i rigorosa.
- Rigor en la utilització d'escales.
- Tècniques d'expressió gràficoplàstiques: descripció objectiva de les formes.
- Entorns d'aplicació dels sistemes de representació.
- Normalització.
- Reconeixement i lectura de representacions bidimensionals d'obres arquitectòniques i urbanisme i d'objectes i artefactes tècnics.

Bloc 5. Espai i volum. Percepció i representació. El volum

- Volum. Formes tridimensionals. Sistemes de representació. Sistema dièdre. Sistema axonomètric ortogonal: perspectives isomètriques. Sistema axonomètric oblic: perspectiva cavallera. Sistema cònic: perspectiva cònica vertical (angular i paral·lela) i perspectiva lliure. Formes modulars tridimensionals.
- Representació d'imatges a partir de la planta, l'alçada i les vistes laterals.
- Utilització de xarxes modulars bidimensionals i tridimensionals aplicades al disseny.
- Exploració de ritmes modulars tridimensionals i d'estructures derivades dels mòduls. Cossos geomètrics arquimedians. Cossos geomètrics de revolució i desenvolupament.
- Representació tridimensional del volum a partir de tot tipus de materials volumètrics amb finalitats expressives.
- Realització de construccions espacials o maquetes a partir de plànols tècnics.
- Aplicació dels diferents sistemes projectius en la representació de

figures volumètriques senzilles.

- Aplicació de la perspectiva lliure i la composició en l'estudi del paisatge urbà.
- Valoració dels diferents sistemes projectius per a la representació objectiva i tècnica de formes tridimensionals.
- Valoració i reconeixement del mòdul als diferents camps del disseny.
- Valoració de la capacitat espacial per visualitzar formes tridimensionals.
- Representació de l'espai arquitectònic pròxim mitjançant la perspectiva cònica pràctica.
- Presentació dels treballs de forma ordenada, precisa i rigorosa.

Bloc 6. Tècniques i procediments utilitzats en els llenguatges visuals

- Tècniques i materials graficoplàstics (bidimensionals i tridimensionals). Els pigments. Els aglutinants. Els dissolvents. La matèria en la forma volumètrica.
- Organització del treball plàstic, de l'espai de treball i dels materials necessaris.
- Realització d'experiències amb diversos materials.
- Utilització i maneig d'instruments adequats a cada tècnica.
- Construcció de volums i formes expressives volumètriques amb materials diversos: amb paper, amb materials de modelatge, de residu.
- Aproximació al volum realitzat tridimensionalment: construcció de maquetes.
- Estudi i anàlisi de suports químics, magnètics i tècniques de la imatge fixa i en moviment.
- Estudi dels trets particulars dels llenguatges i suports d'ús més freqüent al còmic, la fotografia, el cinema, la televisió i la publicitat.
- Invenció i experimentació amb materials audiovisuals.
- Tendència a classificar els treballs seleccionant, segons les seves característiques, les tècniques, els instruments i els materials pertinents.

- Coneixement de programes informàtics on es pugui posar en pràctica allò après.
- Gust per a la realització d'experiències d'investigació amb materials diversos.
- Reconeixement de les possibilitats expressives dels diferents materials i processos artístics.
- Valoració de les possibilitats expressives que aporta la realització de treballs en equip.

Bloc 7. Apreciació del procés de creació de les arts visuals. Procés de creació

- Fases d'una obra. Esbós, guió, maqueta. Realització. Acabat.
- Fases d'un projecte tècnic. Croquis. Projecte. Presentació final.
- Realització d'esbossos i maquetes en el procés de creació d'una obra.
- Observació i reflexió sobre els elements d'una obra.
- Planificació de les diferents fases que s'han de seguir per a la realització d'una obra.
- Realització de croquis, dibuixos acotats i plànols finals d'un projecte tècnic.
- Aprofundiment en diferents camps del disseny: arquitectònic, gràfic i industrial.
- Anàlisi dels factors que incideixen en un producte artístic.
- Anàlisi del procediment expressiu més adequat a les finalitats d'un projecte.
- Diferenciació dels diferents estils i tendències de les arts visuals.
- Observació i valoració d'obres artístiques de l'entorn pròxim i del patrimoni artístic i cultural i, també, d'expressions contemporànies.
- Interès per conèixer qualsevol manifestació artística.
- Valoració de l'esforç que requereix l'elaboració d'alguns productes artístics.
- Perseverança en la recerca de dimensions estètiques i de les qualitats

- expressives d'ambients urbans i naturals.
- Apreciació, gaudi i respecte del patrimoni històric, cultural i artístic, i contribució a la seva defensa, conservació i desenvolupament.
 - Acceptació i valoració de les influències que exerceixen els valors artístics propis d'altres cultures que coexisteixen amb la nostra.
 - Respecte per les obres dels companys i per maneres d'expressió diferents de la nostra.
 - Valoració crítica de les diferents manifestacions artístiques.
 - Coneixement de diferents autors realitzant treballs sobre aquests.
 - Constància en els treballs i reconeixement de la importància del procés de planificació per resoldre problemes satisfactòriament

5.3. GRAELLA DELS CRITERIS DE QUALIFICACIÓ:

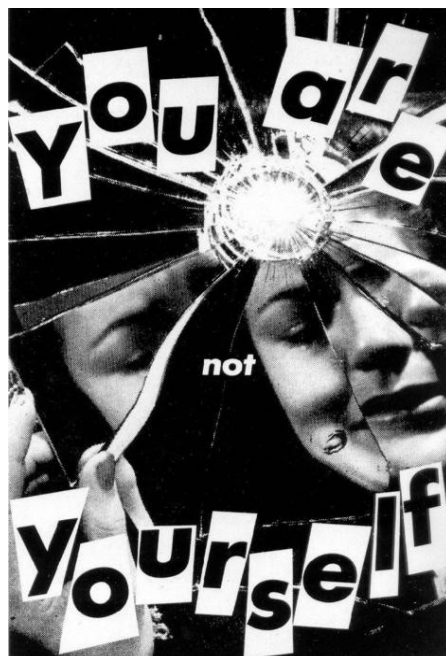
ORIGINALITAT	10,00%
ADEQUACIÓ DE LA TÈCNICA	10,00%
PARTICIPACIÓ I TREBALL COL·LABORATIU	20,00%
SEGUIMENT DEL PROCÉS	20,00%
CONEIXEMENT DE LA MATÈRIA	10,00%
APORTACIÓ D'UNA VISIÓ CRÍTICA I PERSONAL	15,00%
CÀRREGA CONCEPTUAL DELS TREBALLS REALITZATS	15,00%

5.4. EXEMPLES D'ARTISTES PER A LA INTERVENCIÓ I:

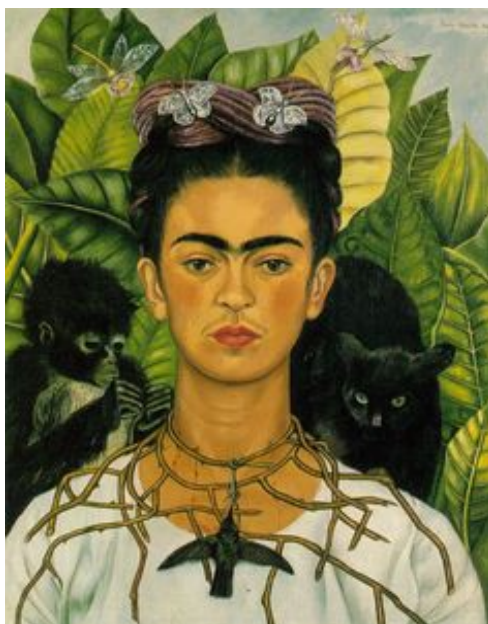
Miquel Barceló

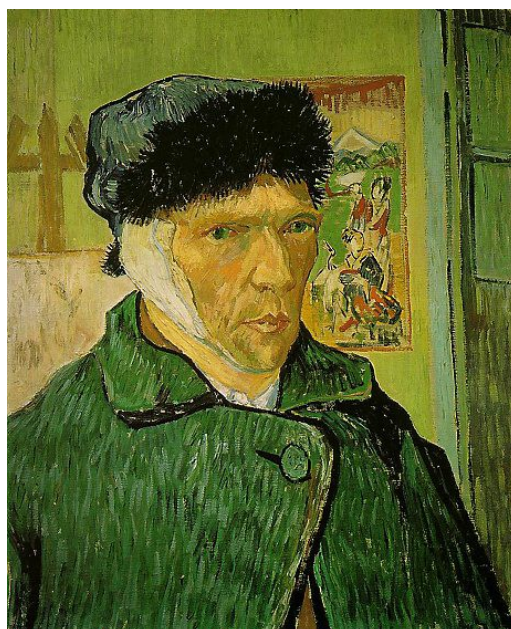
Barbara Kruguer

Frida Kalho

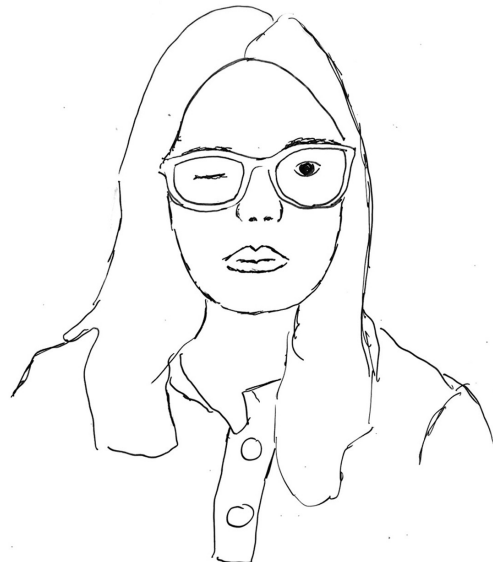
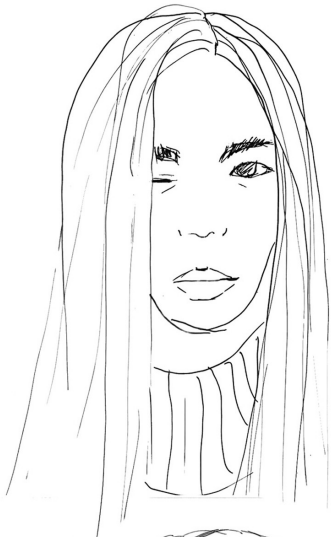

Vincent Van Gogh

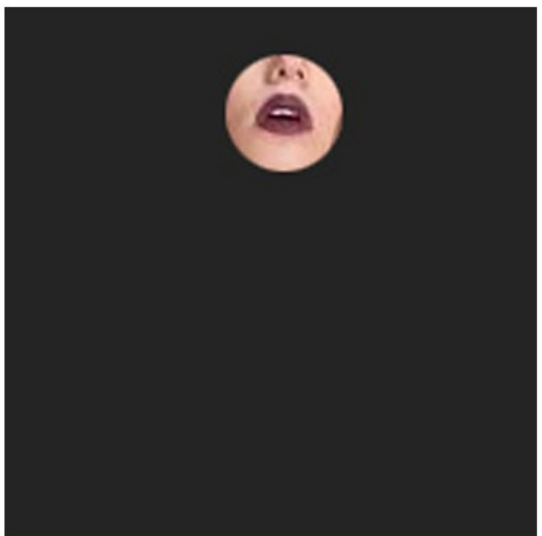
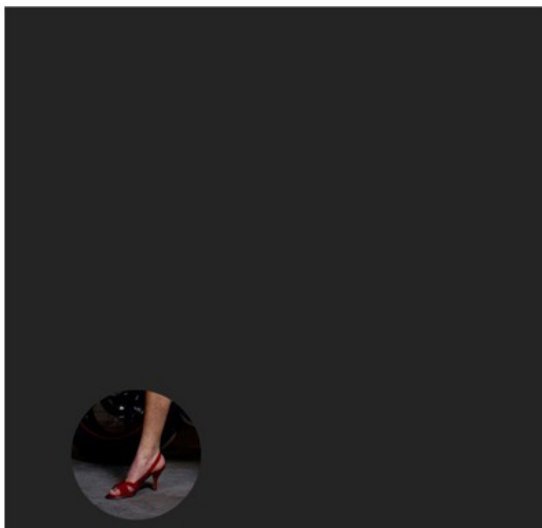
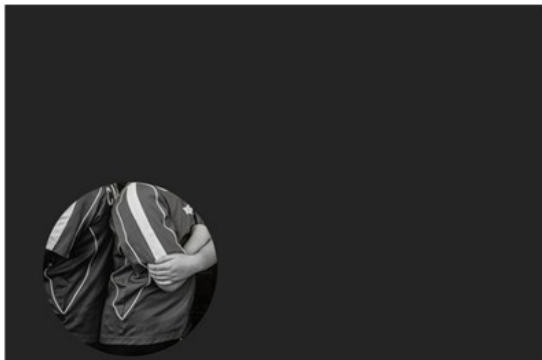

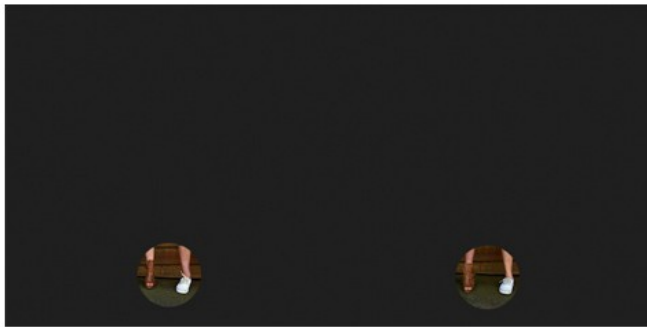
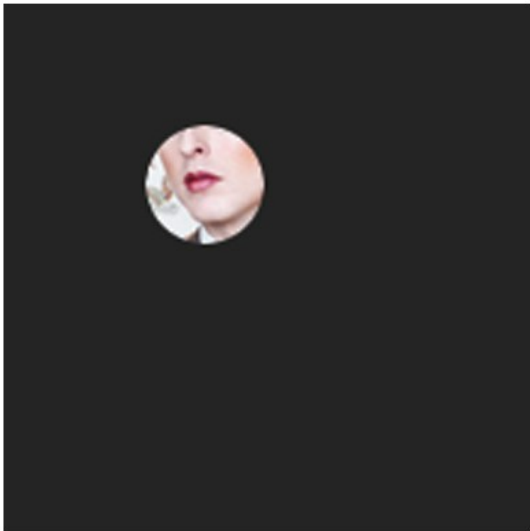
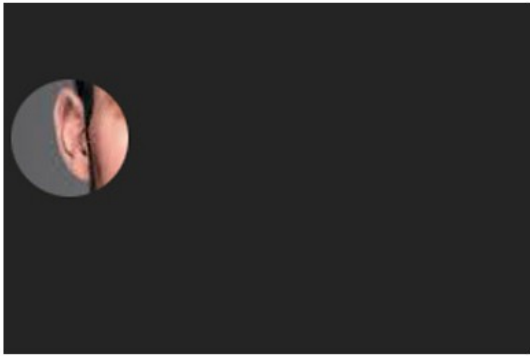
5.5. RESULTATS OBTINGUTS DURANT LES PRÀCTIQUES AMB L'APLICACIÓ DE LA INTERVENCIÓ II.

5.6. IMATGES CORRESPONENTS A LA INTERVENCIÓ III.

“La educación no tiene límite definido alguno, no se reduce a un periodo determinado de la vida. Sino que comienza con esta y dura tanto como ella dura. La vida entera es un continuo aprendizaje.”

Giner de los Ríos